

2.2.3. Konkordia ja unioni

Suomalainen työryhmä totesi muistiossaan vuonna 1972, ettei kirkollinen yhteys konkordialuonnoksen mukaan tähtää asianomaisten kirkkojen väliseen unioniin. Työryhmä esitti kuitenkin sen toivomuksen, että suunnitellun kirkollisen yhteyden ja kirkollisten unionien erilaisten mallien välistä suhdetta lähemmin selvitettäisiin. Työryhmä kysyi myös, millaiset mahdollisuudet konkordiaan liittyvällä kirkolla on itse ratkaista, kuinka täydellisesti se noudattaa tai on noudattamatta sopimusta.

Konkordialuonnoksen tavoin lopullinenkin konkordia tekee eron kirkollisen yhteyden ja kirkollisen unionin välillä. Kirkollinen yhteys on niiden itsenäisten ja suvereenien kirkkojen keskinäistä yhteyttä, jotka säilyttävät identiteettinsä pitämällä voimassa tunnustuksensa ja traditionsa. Kirkollinen yhteys perustuu kirkkojen vakaumukseen, että niillä on yhdessä osallisuus Kristuksen kirkkoon, ei siihen, että ne tunnustavat toisensa Kristuksen kirkkona. Kirkolliseen yhteyteen ei liity minkäänlaista päällysorganisaatiota, vaan se rakentuu kokonaan asianomaisten kirkkojen keskinäisen yhteistyön varaan.

Konkordia ei kylläkään sulje pois tulevaisuudessa muodostettavien kirkollisten unionien mahdollisuutta. Konkordialuonnokseen verrattuna lopullinen konkordia tekee kuitenkin tien kirkollisiin unioneihin jossakin määrin pitemmäksi ja vaikeammaksi. Merkittävää tässä yhteydessä on luopuminen luonnoksessa esitetystä ajatuksesta, jonka mukaan asianomaiset kirkot tunnustavat toinen toisensa Kristuksen kirkkona ja tämän sijasta tyytyminen tdeamaan, että kirkot ovat vakuuttuneita siitä, että niillä on yhdessä osallisuus Jeesuksen Kristuksen yhteen kirkkoon. Kirkkojen unioni, jotka ovat tunnustaneet toinen toisensa Kristuksen kirkkona on periaatteessa käden ulottuvilla ja sille ovat esteinä pääasiassa tunnustukselliset, historialliset ja maantieteelliset seikat. Ennen kuin taas voidaan luoda unionia sellaista kirkkojen kesken, jotka tunnustavat, että niillä on osallisuus Kristuksen kirkkoon, täytyy sitä vastoin päästä varmuuteen siitä, että kyseisillä kirkkoilla on täydellinen osallisuus Kristuksen kirkkoon. Luterilaisesta näkökulmasta katsottuna tämä tekee opilliset keskustelut edelleenkin välttämättömiksi, koska luterilaisilla kirkkoilla kri-

teerinä kirkkojen yhteiselle täydelle osallisuudelle Kristuksen kirkkoon on samaan tunnustukseen yhtyminen. Pyrkimyksiä unioniin vaikeuttaa myös se konkordian korostus, jonka mukaan yhtenäistäminen, joka rajoittaa julistustapojen, jumalanpalveluselämän, kirkkojärjestyksen, diakonian tai yhteiskunnallisen toiminnan muotoa, on ristiriidassa sen kirkollisen yhteyden tarkoitteiden kanssa, johon konkordialla pyritään.

On kyllä olemassa tiettyjä yhtäläisyyksiä Leuenbergin konkordiasa tarkoitetun kirkollisen yhteyden ja eräiden kirkollisen unionin mallien välillä. Kuitenkin nämä yhtäläisyydet ovat merkitykseltään vähäisiä, koska konkordian tarkoittama kirkollinen yhteys ja kirkollinen unioni ovat kaksi eri asiaa. Kirkollisella unionilla tarkoitetaan sitä, että kaksi tai useampia kirkkoja liittyy yhdeksi kirkoksi, joten se siis aina edellyttää kirkollista yhteyttä. Syyt siihen että voidaan puhua yhdestä kirkosta voivat tosin olla erilaiset. 1800-luvulla poliittisesti motivoituneet saksalaiset kirkolliset unionit perustivat ykseytensä ensi sijassa siihen, että kirkot vaikuttivat samassa valtiossa ja niillä oli yhteinen hallinto ja yhteinen jumalanpalvelus. Ykseyden perusta voidaan myös laskea oppia koskevalle yksimielisyydelle, jolloin puhutaan konsensusunionista. Nk. federatiivisessa konsensusunionissa, jossa yhteen liittyneet kirkot säilyttävät kukin oman tunnustuksensa, saa unionin perustana oleva opillinen sopimus yhteisen tunnustuksen luonteen kirkkojen traditionaalisten tunnustusten jäädessä lähinnä teologisten mielipiteiden asemaan. Leuenbergin konkordiaa ei ole lupa sekoittaa tällaiseen federatiiviseen konsensusunioniin. Kirkollinen yhteys, jonka konkordia tekee mahdolliseksi, ei ole identtinen kirkollisen ykseyden kanssa. Evankeliumia koskeva yksimielisyys, joka on konkordian sisältönä, ei ole sellainen tunnustus joka luo pohjaa kirkolliselle ykseydelle, vaan opin suhteen vallitseva sovun ilmaus, joka vakuuttaa asianomaisia kirkkoja siitä, että niillä yhdessä on osallisuus Kristuksen kirkkoon. Konkordian opilliset määrittelyt ovat näiden kirkkojen keskinäisen yhteistyön perusedellytys, mutta niillä ei ole tunnustuksen luonnetta eivätkä ne sentähden myöskään horjuta sitä asemaa mikä tunnustuksella näissä kirkoissa on.

Näyttää siis siltä, että Leuenbergin konkordiassa asianomaisten kirkkojen yhteisestä vakuuttuneisuudesta osallisuudestaan Kris-

tuksen kirkkoon puhuva lause olisi riittävä tae sille, ettei konkordiassa mahdolliseksi tehtyä kirkollista yhteyttä voitaisi tulkitä kirkolliseksi unioniksi. Konkordiassa tarkoitettu kirkollinen yhteys on toisenlainen kuin unioniksi liittyneiden kirkkojen välinen yhteys. Evankeliumin ymmärtämistä koskevalla yksimielisyydellä on silläkin näin toinen funktio kuin opillisella sopimuksella konsensusunionin piirissä. Kirkollinen yhteys Leuenbergin konkordian tarkoittamassa mielessä sisältää, että asianomaiset kirkot keskeisissä asioissa saavuttamansa yksimielisyyden perustalla tekevät käytännölliset johtopäätökset vakaumuksestaan, jonka mukaan niillä yhdessä on osallisuus Kristuksen kirkkoon. Nämä johtopäätökset ovat periaatteessa samoja kaikissa asianomaisissa kirkoissa, mutta kunkin kirkon velvollisuus on itse päättää, millä tavalla se omassa elämässään panee toimeen kirkollisen yhteyden. Ilmeisestikin edellytetään, että konkordiaan liittyvät kirkot ovat periaatteessa valmiita hyväksymään kirkollisen yhteyden siinä laajuudessa, kuin sitä konkordiassa kuvataan, mutta muutoin on kirkollinen yhteys määriteltä sillä tavalla että se tekee mahdolliseksi enemmän tai vähemmän toteutetun yhteistyön asianomaisten kirkkojen kesken.

3. Leuenbergin konkordian merkitys Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle

Riippumatta siitä, hyväksyykö meidän kirkkomme Leuenbergin konkordian, sillä tulee olemaan merkitystä kirkollemme. Kirkkomme on ollut edustettuna Leuenbergin neuvotteluissa vuosina 1969, 1971 ja 1973 ja on täten tiettyssä määrin vastuussa konkordian syntymisestä. Se tosiasia, että 16.3.1973 hyväksyttyä konkordiatekstiä on pidetty lopullisena, pakottaa kirkkomme kannanottoon edellyttäen, ettei uusia neuvotteluja tulla käymään. Tämä kannanotto tulee vaikuttamaan meidän kirkkomme tulevaisuuteen siitä riippumatta, onko kannanotto kielteinen tai myönteinen.

3.1. Tunnustuksellisia näkökohtia

Edellä on useaan kertaan viitattu siihen Leuenbergin konkordian korostukseen, että se ei ymmärrä itseään uudeksi tunnustukseksi ja sallii tunnustusten säilyttää sitovan pätevyytensä konkordian

hyväksyvissä kirkkoissa. Kirkot pitävät edelleen kiinni niistä tunnustuksista ja traditioista, joihin ne ovat sitoutuneet. Konkordiassa tuodaan sen sijaan esille se evankeliumin ymmärtämisessä saavutettu yksimielisyys, joka vakuuttaa asianomaisia kirkkoja siitä että niillä yhdessä on osallisuus Kristuksen kirkkoon. Tämä yhteinen osallisuus Kristuksen kirkkoon oikeuttaa ja velvoittaa asianomaiset kirkot siihen kirkolliseen yhteyteen, johon konkordia antaa suunnan.

Kirkkomme voi näin ollen hyväksyä konkordian tarvitsematta rajoittaa tunnustuksensa pätevyyttä. Sitä vastoin kirkkomme voi kysyä, onko se yhteinen osallisuus Kristuksen kirkkoon, joka saa konkordiassa ilmauksensa yhteisessä evankeliumin ymmärtämisessä, niin laaja, että se tekee aiheelliseksi sen laatuksen kirkollisen yhteyden, jota konkordia hahmottelee. Kysymys on siis siitä, onko tämä kirkollinen yhteys sopusoinnussa kirkkomme tunnustuksen kanssa.

Etsittäessä vastausta tähän kysymykseen saattaa olla paikallaan lähteä siitä, että kirkkomme tunnustuksella on pääasiassa neljä tehtävää.

Ensiksikin on olemassa läheinen yhteys tunnustuksen ja jumalanpalveluksen välillä. Luterilaisessa kirkossa on voimassa sääntö jonka mukaan uskon laki on rukouksen laki, *lex crecendi* on *lex orandi*. Jumalanpalvelus on ja sen tulee olla kirkon tunnustus rukouksen muodossa. Tunnustuksen tulee sisältää kaikki Jumalan pelastusteen pääpiirteet ja olla näin perusta jumalanpalvelukselle, jossa Jumalaa palvellaan Jumalana sillä tavalla kuin Hän ensimmäisessä käskyssään vaatii. Tätä funktiota suorittaessaan tunnustuksesta tulee koko kirkon asia ja se ilmaistaan kirkon yhteisessä jumalanpalveluksessa, jossa seurataan kirkossa yleisesti hyväksyttyä järjestystä. Toiseksi on olemassa yhteys tunnustuksen ja yksittäisen ihmisen henkilökohtaisen pelastuksen osallisuuden välillä. Tunnustuksen tulee muodostaa perusta evankeliumin julistamiselle ja sakramenttien hoitamiselle, jotka johtavat ihmisen Jumalan edessä vanhurskauttavaan uskoon. Tunnustuksen tulee sanoa, mitä evankeliumin puhtas julistaminen ja sakramenttien oikea jakaminen on ja torjua sellaiset opit, jotka hämärtävät tai tekevät turhaksi evankeliumin tai riistävät sakramenteilta pelastusta jakavan voiman. Tunnustus täyttää tämän tehtävän kirkon julistuksessa, opetukses-

sa ja sakramenttien hoitamisessa ja luo ja ylläpitää niiden avulla yksityisten seurakunnan jäsenten elämää kristittyinä. Tunnustuksesta tulee tällä tavalla raamatuntulkinnan ohje samalla kun Raamatun sana säännöstää ja oikoo puolestaan tunnustusta.

Kolmanneksi tunnustuksella on kirkkoa koossa pitävä voima. Kirkon koko elämä rakentuu tunnustuksen pohjalle ja tunnustusta toteutetaan siinä elämässä, jota kirkossa eletään. Siksi yksityisen seurakunnanjäsenen elämää leimaa, tiesi hän sitä tai ei, kirkon tunnustus, ja ainakin ulkopuoliset pitävät luterilaista kirkon jäsentä luterilaisen tunnustuksen edustajana.

Neljänneksi tunnustus tulee vaikuttaneeksi siihen kulttuurimiljööseen, missä kirkko vaikuttaa. Tämä ei ole tarkoituksellista vaikuttamista, vaan faktinen tulos tunnustuksen tosiasiasta. Tunnustukseen sisältyy määrätty tulkinta Jumalan ja maailman, hengellisen ja aineellisen, kirkon ja yhteiskunnan välisistä suhteista samoin kuin useista vastaavista kysymyksistä, joilla on perustavaa laatua oleva vaikutus kulttuurin ja ihmisen kokemukseen omasta identiteetistään ihmisenä ja kristittyinä. Tunnustuksen tulkintaan vaikuttaa myös jossakin määrin se historiallinen ja kulttuuritraditio, jonka piirissä kirkko elää. Tämä on nähtävissä erityisesti meillä ja yleensä Pohjoismaissa, missä irtautuminen keskiajan kirkosta, toisin kuin Keski-Euroopassa, tapahtui hitaasti, ja missä tästä syystä on havaittavissa määrätty kontinuiteetti keskiajan ja luterilaisen kirkon välillä.

On ilmeistä, että Leuenbergin konkordia vain epäsuorasti koskettaa tunnustuksen ensimmäistä tehtävää. Koska konkordiaan liittyvät kirkot sitoutuvat edelleen tunnustuksiinsa ja traditioihinsa, ne voivat jatkossakin vapaasti järjestää jumalanpalveluselämänsä niin että se mahdollisimman täydellisesti tuo ilmi tunnustuksen rukouksen ja ylistyksen muodossa. Vain jos konkordiassa mahdolliseksi tehtyä interselebraatiota käytännössä sovelletaan, kysymys jumalanpalveluselämän muodoista tulee aktuaaliseksi.

Leuenbergin konkordia liittyy ennen kaikkea toiseen edellä kuvatuista tunnustuksen tehtävistä. Kirkolliselle yhteydelle perustana oleva yksimielisyys keskeisissä kysymyksissä sisältää sen, että asianomaiset kirkot ovat vakuuttuneita, ettei toisen osapuolen evankeliumin julistus ja sakramenttien hoito hämää evankeliumia eikä väärennä sakramenteja. Siksi näissä kirkoissa on mahdollista

evankeliumin julistuksen ja sakramenttien hoidon välityksellä saada osallisuus pelastukseen ja näin Kristuksen kirkkoon. Kirkkomme jäsen voi siis osallistua kirkon elämään missä tahansa kirkolliseen yhteyteen liittyneessä kirkossa ilman että hänen kristillinen elämänsä siitä kärsii tai että hän jää pelastuksesta osattomaksi.

Jossakin määrin Leuenbergin konkordiassa kosketellaan myös sitä tosiasiaa, että kirkkomme jäsentä ainakin periaatteessa tulee pitää luterilaisen tunnustuksen edustajana. Niin kauan kuin sopimusta kirkollisesta ja ehtoollisyhteydestä ei ole tehty, reformoituun ehtoollisenviettoon osallistuva kirkkomme jäsen menettelee epälojaalisti tunnustustamme kohtaan ja tietyissä tapauksissa hän myös tunkeutuu tällöin yhteisöön, johon hän ei ole tervetullut. Luterilaisesta näkökulmasta oikeaa menettelyä on tällaisesta ehtoollisenvietosta erillään pysyminen. Saattaa kuitenkin käydä niin, että kyseinen henkilö henkilökohtaisista syistä katsoo parhaaksi jättää kirkkomme ja siirtyä reformoituun kirkkoon. Kirkollista ja ehtoollisyhteyttä koskeva sopimus sitä vastoin mahdollistaa kirkkomme jäsenen osallistumisen reformoituun jumalanpalvelukseen ja ehtoollisenviettoon ilman että hänen tarvitsee luopua tunnustuksellisesta uskollisuudestaan ja kääntyä toiseen uskoon.

Korostaessaan tunnustusten ja traditioiden voimaan jäämistä Leuenbergin konkordia pyrkii turvaamaan konkordiaan liittyville kirkkoille kulttuurillisen ja kirkollisen identiteetin säilymisen. Meidän kirkollemme tämä on todennäköisesti mahdollista vielä pitkät ajat, ellei Euroopan sivistyksellisissä ja poliittisissa oloissa tapahdu voimakkaita muutoksia. Missään tapauksessa ei tule olemaan todennäköistä, että konkordiaan liittyneiden reformoitujen kirkkojen vaikutus tulee muodostumaan paljoa voimakkaammaksi. Keski-Euroopassa voidaan kyllä ajatella, että luterilaisten ja reformoitujen lähempi yhteys saattaa johtaa tiettyjen luterilaiselle kirkolle luonteenomaisten piirteiden heikentymiseen tai häviämiseen. Kehitys voi kulkea tähän suuntaan kyllä ilman kirkolliseen yhteyteen liittymistäkin, mutta on todennäköistä, että kirkollinen yhteys jouduttaa tätä kehitystä. Paljon joka tapauksessa tulee ratkaisemaan luterilaisten kirkkojen oma tahto säilyttää omaleimaisuutensa ja tehdä se eläväksi raamatullisella ja tun-

nustuksellisella pohjalla uusissa olosuhteissa.

Kun Leuenbergin konkordiaa arvioidaan tunnustuksellisesta näkökulmasta huomio kiinnittyy pakosta ennen kaikkea kysymykseen, sisältyykö konkordiaan sellainen yskimielisyys evankeliumin julistamisesta ja sakramenttien hoitamisesta, ettei evankeliumi hämähärry eivätkä sakramentit vääristy. Myöskin voidaan kysyä onko sopimus riittävän laaja tai onko siitä jotakin olennaista jäänyt pois.

Edellä on sanottu, että Leuenbergin konkordian vaikea kohta on sakramenttioppi. Ehtoollista käsittelevässä osassa oleva lause, jonka mukaan Kristus ottaa peruuttamattomasti kastetun pelastamaan yhteyteensä, voidaan tulkita siten, että kaste pelastaa ihmisen riippumatta hänen uskostaan ja elämästään. Määritelmän tarkoituksena lienee kuitenkin sen korostaminen, että kaste on kristillisen elämän pysyvä perus, jota ei sentähden tarvitse eikä voi uusia. Kirkkomme näkökulmasta olisi myös ollut toivottavaa konkordiassa lausuttu selvä kanta, jonka mukaan on oikein kastaa lapsia. Ehtoollisen probleemi on, tuleeko Kristuksen ruumiin ja veren reaalin läsnäolo riittävän selvästi esille silloin kun lausutaan, että Kristus lahjoittaa itsensä kaikkien edestä annetussa ruumiissaan ja veressään. Luterilaiselle ehtoolliskäsitykselle on tunnusomaista, että Kristus ehtoollisessa antaa uhraamansa ruumiin ja veren ja täten itsensä jokaiselle ehtoollisvieraalle. Kristuksen ruumis ja veri ovat läsnä leivässä ja viinissä, leivän ja viinin yhteydessä sekä leivän ja viinin alla (in, cum ja sub), ja näin ihminen kohtaa ehtoollisessa Kristuksen itsensä. Tätä taustaa vasten voidaan kysyä, säilyttääkö konkordia riittävän voimakkaana sen luterilaisen tunnustuksen korostuksen, jonka mukaan Kristuksen ruumis ja veri ovat tosiasiallisesti läsnä ehtoollisessa, sanoessaan että Kristus antaa itsensä rajoituksetta jokaiselle ehtoollisvieraalle.

Mitä konkordian riittävyys tulee, täytyy ottaa huomioon, että kahden kirkkoyhteisön välistä sopimuslauselmaa leimaa kummankin kirkon omalaatuisuus ja niiden väliset aikaisemmat suhteet. Tiettyjä asioita edellytetään yhteisiksi niitä erikseen luettelematta, kun taas historian mittaan konflikteihin jopa tuomioihin johdaneita asioita korostetaan voimakkaammin. Luterilaiset ja reformoidut kirkot ovat liittyneet vanhan kirkon uskontunnustuksiin ja

voivat tästä syystä sopimuslauselmassaan tyytyä toteamaan, että ne ovat liittyneet ja uudestaan tunnustaneet vanhan kirkon uskon kolmiyhteiseen Jumalaan ja samoin kuin Kristuksen jumaluuteen ja ihmisyyteen. Myöskin kristologiassaan ne voivat liittyä Kalkhedonin kirkolliskokouksen tunnustukseen ja muutoinkin vakuuttaa, että he ovat korostaneet erityisen voimakkaasti tämän tunnustuksen eri puolia. Evankeliumin yhteinen ymmärtäminen sidotaan sitä paitsi konkordiassa vanhan kirkon ja reformaation tunnustusten perustodistukseen. Uskonpuhdistuskirkkojen tiedostetuimmat vastakkaisuudet ovat sitä vastoin koskeneet pelastuksen omistamista ja siitä niiden tulisi päästä suurempaan yksimielisyyteen. Avoin kysymys kuitenkin on, eikö niiden olisi pitänyt lisäksi ottaa huomioon Jumalan ja maailman välistä suhdetta koskeva näkemysero, joka perimmältään on niiden välisten vastaisuuksien tausta.

Mikäli meidän kirkkomme liittyy konkordiaan, se merkitsee, että kirkkomme katsoo konkordian tuovan ilmi evankeliumin julistamista ja sakramenttien hoitoa koskevan yksimielisyyden, johon sisältyy, että evankeliumia ei hämärretä eikä sakramentteja vääristetä. Liittyminen konkordiaan merkitsee myös sitä, että kirkkomme arvioi saavutetun yksimielisyyden riittävän laajaksi. Kirkkomme voi tämän perusteella olla kirkollisessa yhteydessä konkordiaan liittyvien kirkkojen kanssa. Se voi silloin sallia jäsentensä osallistumisen näiden kirkkojen jumalanpalvelukseen, ehtoollisen viettoon ja kirkolliseen elämään samoin kuin suoda näiden kirkkojen jäsenille pääsyn omaan ehtoollispöytänsä ja kirkolliseen elämäänsä. Jos kirkkomme hylkää konkordian, se merkitsee, ettei kirkkomme katso evankeliumin ja sakramenttien oikean sisällön tulevan riittävän selvästi esille konkordiassa tai että saavutettu yksimielisyys ei vielä ole riittävän laaja.

Kenties voidaan esittää myös sellaisia mielipiteitä, että tunnustuksellisesta luterilaisesta näkökulmasta katsottuna olisi turvallisempaa hylätä Leuenbergin konkordia, ja että meidän kirkkomme voisi parhaalla tavalla säilyttää omalaatuisuutensa pysyttelemällä Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollisen yhteyden ulkopuolella. Edellyttäen, että Leuenbergin konkordia on sopusoinnussa kirkkomme tunnustuksen kanssa ja tuo selvästi esille evankeliumin ja sakramenttien sisällön, konkordiaan liittymisen ei tarvitse

merkitä kirkollemme kirkollisesta ja luterilaisesta omaleimaisuudesta luopumista tai sen heikentämistä. Kirkolliseen yhteyteen astuminen voi siis tapahtua tinkimättä uskollisuudesta omalle tunnustukselle samalla myöntäen, että konkordian allekirjoittaneilla kirkkoilla on osallisuus Kristuksen kirkkoon.

3.2. Ekumeenisia näkökohtia

Leuenbergin konkordia on yleisesti arvioitu pisimmälle meneväksi tulokseksi luterilaisuuden toisten tunnustusten kanssa käymistä bilateraalisisista neuvotteluista. Metodiselta kannalta konkordia merkitsee luterilaisuuden taholta uudelleenorientoitumista, ja konkordian hyväksyminen tai hylkääminen tulee todennäköisesti muodostumaan suuntaa-antavaksi luterilaisten kirkkojen tulevalle ekumeeniselle panokselle. Konkordialla voi myös katsoa olevan vaikutuksia ekumeeniseen työskentelyyn yleensä. Asianomaisten kirkkojen kannanotot konkordiaan vaikuttavat varmasti niiden keskinäisiin suhteisiin, mutta myös niiden suhteisiin toista tunnustusta edustavien kirkkojen kanssa.

3.2.1. Leuenbergin konkordia ekumeenisena metodina

Leuenbergin konkordian syntyhistoriassa voi havaita useita erilaisia vaiheita. Lähtökohdan muodostaa suurelta osalta Saksan tilanne 1950-luvulla, jolloin luterilaiset kirkot korostivat uskollisuutta reformatorisille tunnustuksille ja asettivat tunnustuksellisen yhteyden ehdoksi kirkolliselle ja ehtoollisyhteydelle, kun taas reformoidut ja unioidut kirkot tulkitsivat tunnustuksen aktueelliksi tunnustamiseksi.

Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen välisen lähentymisen ensimmäistä vaihetta merkitsivät Bad Schauenburgissa 1960-luvun puolivälissä järjestetyt luterilaisten ja reformoitujen teologiien neuvottelut. Keskustelun osapuolilla oli mahdollisuus yksityiskohtaisesti perehtyä vastapuolen opilliseen kantaan ja ne tulivat vakuuttuneiksi siitä, ettei uskonpuhdistuksen ajalta perua ollut luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen jakaantuma enää ole välttämätön eikä oikeutettu.

Vakuuttuminen siitä, ettei uskonpuhdistuskirkkojen jakaantuma ole oikeutettu, mikä oli tulosta Bad Schauenburgin neuvotteluis-

ta, muodostuikin sitten jatkotyöskentelyn lähtökohdaksi. Tärkeäksi tehtäväksi koettiin käytännöllisten johtopäätösten tekeminen siitä vakuuttuneisuudesta, joka oli saavutettu ja tavoitteeksi asetettiin jonkinmuotoisen kirkollisen yhteyden toteuttaminen uskonpuhdistuskirkkojen kesken. Katsottiin, että oli sekä välttämätöntä että periaatteessa mahdollista asettaa tälle kirkolliselle yhteydelle opillinen perusta. Luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen välisen lähentymisen tässä vaiheessa ei enää haluttu jatkaa puhtaasti teologisia keskusteluja. Työskentelyä kirkollisen yhteyden saavuttamiseksi pidettiin niin tärkeänä, ettei sitä voitu lykätä. Kirkollinen yhteys oli sopusoinnussa monien kirkkojen pastoraalisten tarpeiden ja kirkkojen jäsenten esittämien toivomusten kanssa, ja sitä paitsi katsottiin, ettei kristilliseltä kannalta voitu puolustella sellaisen kirkollisen jakaantumisen säilyttämistä, joka ei enää ollut perusteltavissa.

Kirkolliseen yhteyteen tähtäävä työskentely edustaa täten konkordian synnyn toista vaihetta. Konkordian ymmärtämisen kannalta on tärkeää panna merkille, että kirkollinen yhteys on konkordian hallitseva ja kaikkea muuta säätelevä asia. Konkordian tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen välinen, mahdollisimman syvä ja laaja kirkollinen yhteys. Kirkollinen yhteys edellyttää vakuuttumista siitä, että uskonpuhdistuskirkkojen jakaantuma ei enää ole oikeutettu. Konkordia ei kuitenkaan menettele sillä tavalla, että se hahmottelee ensin yksityiskohtaisesti tätä vakuuttuneisuutta päätyäkseen sen jälkeen sen käytännöllisenä johtopäätöksenä kirkolliseen yhteyteen. Se tyytyy asettamaan kirkollisen yhteyden pohjaksi vanhurskauttamisen evankeliumia koskevan yksimielisyyden, minkä se näkee Raamatun ja reformatoristen tunnustusten pääsisällöksi.

Kolmatta vaihetta merkitsee asianomaisten kirkkojen pääseminen yksimielisyyteen tästä menettelytavasta. Luterilaisten taholla tapahtuu samassa yhteydessä kannanmuutos. Täydellisen tunnustuksellisen yhteyden asettamisesta kirkollisen ja ehtoollisyhteyden ehdoksi luovutaan. Vakuuttuminen siitä, että uskonpuhdistuskirkkojen jakaantuma ei ole oikeutettu, johtaa käsitykseen, jonka mukaan keskeisissä asioissa saavutettu yksimielisyys sisältää potentiaalisesti tunnustuksellisen yhteyden, ja että tästä syystä voi-

daan jo nyt ennakoida sitä opillista ykseyttä joka mahdollisesti tulevaisuudessa saavutetaan.

Kolmannelle vaiheelle, joka vastaa lähinnä konkordian parissa vuosina 1971-73 tehtyä työtä, on luonteenomaista pyrkimys määritellä se keskeisiä asioita koskeva yksimielisyys, joka on piilevänä siinä vakaumuksessa, ettei uskonpuhdistuskirkkojen jakautuma enää voi olla oikeutettu. Tämän vaiheen aikana tullaan entistä voimakkaammin tietoisiksi välttämättömyydestä määritellä yhteinen evankeliumin ymmärtäminen ja poistaa kirkollisen yhteyden tiellä olevat esteet. Samaan aikaan oivalletaan, että kirkollinen yhteys ja kirkon ykseys ovat kaksi eri asiaa. Kirkollinen yhteys rakentuu sille tosiasialle, että asianomaiset kirkot yhdessä ovat osallisia Kristuksen kirkkoon. Tuloksena on konkordia, joka sisältää kirkollisen yhteyden perustelun ja määrittelyn.

Konkordian parissa tehdylle työlle on kaikissa vaiheissa ollut luonteenomaista realistinen arvio historiallisten tekijöiden merkityksestä. Toisaalta on kiinnitetty huomiota ja painotettu niitä historiallisia seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen lähentymiseen. Toisaalta on ruvettu selvemmin tajuamaan, että on olemassa sellaisia historiallisia, kulttuuri- ja poliittisia realiteetteja, jotka ovat esteenä luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen täydelliselle kanssakäymiselle. Kirkollista yhteyttä voidaan se tähden toteuttaa eri tavoin ja se on avoin laajentamiselle ja syventämiselle. Tämä tekee myös kirkoilte mahdolliseksi säilyttää laajassa mitassa omaleimaisuutensa, mikäli ne itse sitä haluavat.

Konkordialla on luonnollisestikin ratkaiseva merkitys luterilaisten, reformoitujen ja unioitujen kirkkojen suhteille ja se tulee hyväksyttynä olemaan tulevaisuudelle suuntaa-antava. Samalla se on ekumeenisen metodin kannalta katsottuna merkityksellinen siitä syystä, että se ei oikeastaan ole pääte- vaan lähtökohta. Kirkollinen yhteys tähtää siihen että se vakuuttuneisuus uskonpuhdistuskirkkojen jakautuman aiheettomuudesta, jolle kirkollinen yhteys rakentuu, tietoisemmin ja täsmällisemmin määriteltäisiin. Lopullisena tavoitteena on tunnustuksellinen yhteys ja tienä siihen opilliset keskustelut, joita kirkot ovat sitoutuneet käymään sekä kirkkojen kokemukset kirkollisesta yhteydestään. Ajatusta, että

kirkollinen ja tunnustuksellinen yhteys kuuluvat yhteen, ei siis ole hylätty, mutta uutta on, että kirkolliseen yhteyteen voidaan astua ennen kuin täydelliseen tunnustukselliseen yhteyteen on päästy, ja että kirkollinen yhteys nähdään tieksi pyrittäessä täydelliseen tunnustukselliseen yhteyteen.

Jos meidän kirkkomme antaa suostumuksensa konkordiaan, se merkitsee samalla konkordiaan johtaneen kehityksen hyväksymistä. Tähän hyväksymiseen liittyy tiettyjä vaikeuksia. Kirkkomme ei kylläkään ole asettanut Augsburgin tunnustukseen liittymistä kirkollisen yhteyden ehdoksi, mutta kirkkomme ei myöskään osallistunut opillisiin keskusteluihin, joita 1950- ja 1960-luvuilla käytiin. Meidän kirkkomme ei ollut mukana vuoden 1970 tärkeissä Leuenbergin neuvotteluissa. Ylipäätään kirkkomme ei ole käynyt opillisia keskusteluja reformoitujen kirkkojen kanssa muulloin kuin osallistuessaan Pohjoismaiden ja Skotlannin kirkkojen teologisiin neuvotteluihin. Koska meillä ei ole reformoitua kirkkoa, kirkollamme ei ole ollut mahdollisuuksia opillisiin keskusteluihin omassa maassamme. Kirkkomme ei siis ole voinut reformoitujen kirkkojen kanssa yksin käymiensä keskustelujen perusteella päätyä siihen vakaumukseen, ettei Euroopan luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen jakautuma ole enää aiheellinen eikä oikeutettu, vaan sen täytyy omaksua tämä vakaumus toisilta luterilaisilta kirkoilta. Tämä on vaikeaa sikäli, että meillä reformoitua kristinuskontulkintaa koskevat ratkaisut 1500-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ovat jatkuvasti muistuttamassa, että luterilaisten ja reformoitujen välinen jakautuma oli aiheellinen. Monille saat-
taa tuottaa vaikeuksia päästä tästä käsityksestä pelkästään toisten kirkkojen opillisia keskusteluja selostavien raporttien perusteella. Mikäli perustava vakuuttuneisuus uskonpuhdistuskirkkojen välisen jakautuman aiheettomuudesta puuttuu, silloin on vaikea myös hyväksyä ajatusta vanhurskauttamisen evankeliumia koskevalle yksimielisyydelle rakennetusta kirkollisesta yhteydestä, ja vaatimus yksityiskohtaisen opillisen pohja luomisesta kirkolliselle yhteydelle on silloin lähellä.

Jos kirkkomme ei liity konkordiaan, se merkitsee, että kirkkomme mukaan luterilaisten, reformoitujen ja unioitujen kirkkojen kirkolliseen yhteyteen pääsemiseksi käytetty metodi ei ole ollut

riittävän perusteellinen, jotta se voisi johtaa kirkkoamme siinä tilanteessa missä se nyt elää, niin merkittävän ratkaisun tekemiseen. Kirkkomme voi perustellusti esittää, että konkordian on täytettävä huomattavat vaatimukset ja että sen tulee voida vakuuttavasti osoittaa, että riittävä opillinen pohja luterilaisten ja reformoitujen kirkolliselle yhteydelle on olemassa. Konkordialle asetettavien vaatimusten täytyy olla suuria siitäkkin syystä, että konkordian mukana ei anneta sellaista selittävää osaa, joka tarjoaisi tekstille yleisesti hyväksytyn tulkintapohjan. Konkordia on ymmärrettävä yksin tekstistä lähtien, ja tämä vaatii tekstiltä sitä, että se on äärimmäisen selkeä eikä anna aihetta väärinymmärryksille.

3.2.2. Leuenbergin konkordian vaikutus kirkkojenvälisiin suhteisiin

Leuenbergin konkordian ensisijainen tarkoitus on Euroopan luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen välisten suhteiden muuttaminen. Asianomaiset kirkot ovat kuitenkin eri tavoilla sidoksissa toisten maanosien samaa tunnustusta edustaviin kirkkoihin samoin kuin eri tunnustusta edustaviin kirkkoihin. Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollisella yhteydellä tulee tästä syystä olemaan vaikeuksia konkordiaan välittömästi liittyneiden kirkkojen ulkopuolellakin.

Tämä koskee jo luterilaisten kirkkojen keskinäisiä suhteita. Konkordiassa on puhe ainoastaan Euroopan luterilaisista kirkkoista. Mikäli nämä kirkot liittyvät konkordiaan, niiden suhteet reformoituihin ja unioituihin kirkkoihin muodostuvat toisenlaisiksi kuin toisten maanosien luterilaisten kirkkojen vastaavat suhteet. On myös mahdollista, että osa Euroopan luterilaisista kirkkoista liittyy konkordiaan osan jäädessä sen ulkopuolelle. Näin tullaan kysymykseen, millaiset tulevat jatkossa olemaan konkordiaan liittyvien luterilaisten kirkkojen suhteet niihin luterilaisiin kirkkoihin, jotka eivät katso voivansa liittyä siihen.

Luterilaisia kirkkoja on vanhastaan yhdistänyt toisiinsa tunnustus. Yhteisen tunnustuksen ovat muodostaneet ainakin kolme vanhan kirkon tunnustusta ja Augsburgin tunnustus, mutta useassa tapauksessa kaikki Sovinnonkirjaan kuuluvat tunnustuskirjat. Tunnustuk-

sellista yhteyttä on usein, joskaan ei aina, pidetty riittävänä perustana suurin piirtein samankaltaiselle kirkolliselle yhteydelle, jolle Leuenbergin konkordiassa luodaan perustaa. Kirkollisen yhteyden eri puolia ovat olleet ehtoollisyhteys, saarnatuoliyhteys, ordinaation tunnustaminen, yhteinen todistus sekä yhteinen ja molemminpuolinen palvelu. Tämä pätee esim. meidän kirkkomme suhteista skandinaavisiin ja Saksan luterilaisiin samoin kuin niihin Afrikan ja Aasian kirkkoihin, jotka ovat yhteistyössä kirkkomme lähetyksen kanssa. On kuitenkin myös sellaisia luterilaisia kirkkoja, joilla ei eri syistä ole kirkollista yhteyttä toisten luterilaisten kirkkojen kanssa. Esim. evankelis-luterilaiset vapaakirkot sanoutuivat irti kirkollisesta yhteydestään Saksan maakirkkojen kanssa sen jälkeen kun nämä olivat liittyneet EKD:hen. Myöskään suurella amerikkalaisella Missourisynodilla ei ole kirkollista yhteyttä toisten luterilaisten kirkkojen kanssa.

Kysymys konkordian ja tunnustuksen välisestä suhteesta tulee sen tähden muodostumaan ratkaisevaksi luterilaisten kirkkojen keskinäisille suhteille tulevaisuudessa. Jos on mahdollista osoittaa, ettei Leuenbergin konkordian hyväksyminen merkitse luterilaisen tunnustuksen muuttumista, ei ole mitään syytä uskoa, että jonkun luterilaisen kirkon suhteet toisiin luterilaisiin kirkkoihin muuttuisivat silloin kun tämä kirkko liittyy konkordiaan. Siitä riippumatta, hyväksyykö meidän kirkkomme konkordian vai ei, sen on syytä säilyttää sama kirkollinen yhteys kuin aikaisemminkin sekä niiden luterilaisten kirkkojen kanssa, jotka astuvat kirkolliseen yhteyteen reformoitujen ja unioitujen kirkkojen kanssa että niiden kirkkojen kanssa, jotka eivät voi tai eivät halua sitä tehdä. Meidän kirkkomme voi myös liittyä kirkolliseen yhteyteen ilman huolta siitä, että toiset luterilaiset kirkot periaatteessa oikeutein perustein sanoutuvat irti kirkollisesta yhteydestä meidän kirkkomme kanssa. On kuitenkin luultavaa, että Saksan luterilaisten vapaakirkkojen kielteinen suhtautuminen toisiin luterilaisiin kirkkoihin voimistuu, jos nämä hyväksyvät Leuenbergin konkordian.

Kysymys konkordiaan otettavasta kannasta komplisoituu entisestään, jos kävisi niin, että esim. opillisia hylkäystuomioita koskeva ratkaisu saisi tunnustusluonnetta siinä mielessä, että Leuenbergin

konkordian kolmas jakso jäisi pysyvästi ainoaksi legitiimiksi tulkinnaiksi kirkkoja jakavista opeista. Siinä tapauksessa kirkkomme olisi kirkollisen yhteyden ulkopuolelle asettuvanakin pakko tarkistaa, onko sillä jatkuvasti kirkollinen yhteys konkordiaan liittyvän kirkon kanssa. Siinä tapauksessa että kirkkomme liittyy kirkolliseen yhteyteen, sen täytyisi ottaa lukuun vastaava tarkistuksen kohteeksi joutumisen riski toisten luterilaisten kirkkojen taholta. On toisin sanoen olemassa sellainen vaara, että konkordia johtaa luterilaisten kirkkojen jakaantumiseen, mikäli se tulkitaan kaikki toiset poissulkevaksi tunnustuksen sitovaksi selitykseksi.

Konkordiassa tehty ero kirkollisen yhteyden ja kirkon ykseyden välillä tulisi myös ottaa huomioon luterilaisten kirkkojen keskinäisissä suhteissa. Konkordian pitäisi antaa luterilaisille kirkkoille aihetta kehittää voimakkaammaksi tietoisuus että ne teologisesti yhteisen tunnustuksensa pohjalla ovat yksi kirkko ja pyrkii löytämään tälle tietoisuudelleen konkreettisia ilmenemismuotoja. VELKD:n piirissä Saksan luterilaiset kirkot ovat jo pyrkineetkin syventämään tietoisuutta siitä, että ne ovat teologisesti ja organisatorisesti yksi kirkko, ja yrityksiä vastaavaan suuntaan on havaittavissa Pohjoismaiden kirkkojen välillä. Eurooppalaisella tasolla on luterilaisten kirkkojen ykseyttä korostettu tähän mennessä hyvin vähän.

Vihdoin voi Leuenbergin konkordia vaikuttaa luterilaisten kirkkojen välisiin yhteyksiin innoittamalla luterilaisia kirkkoja muissa maanosissa etsimään kirkollista yhteyttä reformoituihin kirkkoihin joko alueellisella pohjalla tai sitten Euroopan kirkolliseen yhteyteen liittymällä. Jos Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollinen yhteys toteutuu, se tulee synnyttämään todennäköisesti määrättyä painetta toisten maanosien luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen piirissä joka ajaa niitä Euroopan tapahtumia muistuttavaan kehitykseen.

Merkittävin vaikutus konkordian hyväksymisellä on ilman muuta luterilaisten ja reformoitujen suhteille. 450-vuotinen jakaantuma kumoutuu ja tilalle tulee kirkollinen yhteys. Täten ovat uskonpuhdistuskirkot tulleet lähemmäksi päämäärää, joka on ollut varsinakin reformoiduille kirkkoille merkityksellinen. Nehän ovat histo-

rian mittaan monet kerrat olleet taipuvampia kirkolliseen yhteyteen luterilaisten kanssa ja ne ovat myös yleensä olleet halukkaampia tunnustamaan luterilaiset kuin mitä luterilaiset ovat olleet suhteessaan heihin. Reformoiduissa kirkkoissa on yleisesti pantu suurempi paino kirkon organisatoriselle yhteydelle kuin luterilaisissa ja ne ovat usein pyrkineet kokoamaan uskonpuhdistuskirkkojen kristittyjä yhteistyöhön. Tämä asenne voidaan ainakin osaksi selittää sillä, että reformoidut kirkot ovat monta kertaa olleet vähemmistökirkkoina ja joutuneet useammin kuin luterilaiset ottamaan kantaa toisenlaisiin uskonnäkemyksiin. Näkyvä kirkollinen yhteys on kyllä luterilaisuudellekin ollut tärkeä, mutta vaikeammin saavutettavissa oleva asia, koska se on ollut sidoksissa sanan ja sakramenttien oikeaan hoitamiseen. Reformoidut eivät ole antaneet samaa merkitystä formuloidulle tunnustukselle kuin luterilaiset, vaan ovat joissakin tapauksissa suorastaan torjuneet määritellyn uskontunnustuksen ja korostaneet sen sijasta Pyhää Henkeä ja predestinaatiota.

Leuenbergin konkordian hyväksyminen merkitsee, että luterilaisella taholla ollaan valmiita kirkolliseen yhteyteen reformoitujen kanssa niillä ehdoilla, jotka voidaan molemmissa kirkkoissa hyväksyä. Kirkollinen yhteys ei tosin merkitse kirkon ykseyttä eikä myöskään sitä, että luterilaiset kirkot tunnustavat reformoidut kirkot Kristuksen kirkoksi. Luterilaiset kirkot lausuvat vain, että ne ovat vakuuttuneita siitä, että reformoiduilla ja unioituilla kirkkoilla yhdessä luterilaisten kirkkojen kanssa on osallisuus Kristuksen kirkkoon. Tästä toteamuksesta tehtävissä olevat johtopäätökset kirkolliselle yhteydelle ovat kuitenkin laajoja ja vastannevat sangen pitkälle reformoitujen ja unioitujen kirkkojen toivomuksia. Suuri merkitys on myös sillä konkordian toteamuksella, että luterilaisten tunnustuskirjojen opilliset hylkäystuomiot eivät koske konkordiaan liittyviä kirkkoja. Ottamatta huomioon siitä, että todellista kirkollista yhteyttä ei voi olla sellaisten kirkkojen kesken, jotka tuomitsevat toistensa opilliset käsitykset, on selvää, että ne kirkot, joihin tuomioilla on tähdätty, konkordian esittämän opillisia tuomioita koskevan ratkaisun hyväksyminen tulisikin suuresti parantamaan ilmapiiriä asianomaisten kirkkojen kanssakäymiselle ja luomaan edellytyksiä syvenevälle

yhteydelle. Reformoitujen näkökulmasta katsottuna on lisäksi merkitystä sillä, että kirkollista yhteyttä ei tehdä riippuvaksi Augsburgin tunnustuksen hyväksymisestä, vaan rakennetaan yhteiselle Raamatun, vanhan kirkon ja reformaation perinnölle sekä vanhurskauttamissanoman pohjalle. Luterilaiselta kannalta on yhtä tärkeää, että konkordia ei rajoita tunnustusten sitovaa pätevyyttä ja että reformoitujen taholla on liitytty vanhan kirkon ja reformaation tunnustusten perustodistukseen.

Voidaan kuitenkin kysyä, ollaanko luterilaisten taholla kypsiä näkemään myönteisenä kehityksenä suhteiden parantumista reformoituihin ja unioituihin kirkkoihin, minkä konkordian hyväksyminen saisi aikaan. Luterilaiset kirkot ovat historiansa aikana monta kertaa tunteneet olevansa pakotettuja puolustamaan itseään reformoidulta vaikutuksilta. Reformoidulle kristinuskon tulkinnalle ominainen Jumalan ja luomakunnan jyrkkä toisistaan erottaminen, sen tendenssi rationalismiin, sen melko optimistinen ihmiskäsitys ja sen näkemys lain ja evankeliumin suhteesta on puhutellut syvästi monia luterilaisia kristittyjä ei vain herätyskristillisyyden, vaan myös tiettyjen korkeakirkollisten liikkeiden piirissä. Reformoidulla teologialla on ollut suuri merkitys luterilaiselle teologialle ja sen vaikutus ekumeenisessä liikkeessä on ollut merkittävä. Aina ei luterilaisten kirkkojen ole ollut helppoa säilyttää luterilaisuudelle tyypillisiä piirteitään. Tästä syystä luterilaisten taholla on asennoiduttu kielteisesti konsensusunioneihin, ja on epäilty, että Leuenbergin konkordiakin voitaisiin ymmärtää konsensusunioniksi. On myös aihetta olettaa, että kirkollinen yhteys reformoitujen kanssa vahvistaisi reformoitujen vaikutusta luterilaisissa kirkkoissa. Toisaalta ei ole lupa edellyttää, että yksinomaan luterilaiset ovat alttiina reformoitujen vaikutukselle, vaan täytyy ottaa huomioon vaikutussuhde myös toisessa suunnassa. Kokemukset Saksan Demokraattisen tasavallan evankelisissa kirkkoissa näyttävät viittaavan siihen, että luterilaisten kirkkojen osallistumisesta yhteistyöhön reformoitujen ja unioitujen kirkkojen kanssa on ollut seurauksena, että raamatullisiin ja teologisiin kysymyksenasetteluihin kiinnitetään enemmän huomiota, että vanhurskauttamista korostetaan voimakkaammin ja että lain ja evankeliumin välisen suhteen ongelmat ovat päässeet esille.

Leuenbergin konkordia tarjoaa siis mahdollisuudet luterilaisten ja reformoitujen väliselle vuorovaikutukselle. Erityinen tilaisuus tähän molemminpuoliseen vaikuttamiseen on jatkokeskusteluisa. Toisaalta konkordia antaa asianomaisille kirkkoille mahdollisuudet puolustautua vaikutuksilta, joita ei toivota ennen kaikkea siten, että se sallii tunnustusten säilyttää sitovan pätevyytensä mutta myös siten että se vahvistaa sen yksimielisyyden joka määräytyissä kiistakysymyksissä on saavutettu. Asianomaisten kirkkojen ei voi odottaa hyväksyvän sellaisia toisen osapuolen edustamia käsityksiä, jotka poikkeavat siitä mitä konkordiassa on sovittu.

Konkordian hylkäämisellä tulee todennäköisesti olemaan kielteisiä seurauksia luterilaisten ja reformoitujen välisille suhteille. Konkordian valmistelu on herättänyt suuria toiveita mahdollisesti toteutettavasta kirkollisesta yhteydestä uskonpuhdistuskirkkojen kesken. Mikäli nämä odotukset eivät toteudu, pettymys on suuri niissä kirkkoissa, joissa on innolla toivottu kirkollista yhteyttä, ja se tullaan ilmaisemaan niille kirkkoille jotka eivät tahtoneet liittyä yhteyteen. Jos kävisi niin, että konkordian hylänneistä kirkkoista valtaosa olisi luterilaisia kirkkoja, saat-
taa olla kohtalokasta, että konkordia on koettanut ratkaista kysymyksen opillisista hylkäystuomioista. Konkordian hylkääminen voitaisiin silloin tulkita sen käsityksen ilmaisuksi, että tunnustuskirjojen opilliset tuomiot jatkuvasti koskevat reformoituja kirkkoja. Siinä tapauksessa ettei konkordiaa hyväksytä luterilaisella taholla, tällainen tulkinta on pyrittävä estämään. Silloin on tehtävä täysin selväksi, ettei Leuenbergin konkordia ole ainoa vaihtoehto luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen kirkolliselle yhteydelle. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla esim. on vuodesta 1954 lähtien rajoitettu ehtoollisyhteys Skotlannin kirkon kanssa. Vaikkakin kirkkomme ei ole, toisin kuin Ruotsin kirkko, selvittänyt lähemmin tämän ehtoolliskysymyksen sisältöä, sen jatkuva voimassaolo merkitsee sitä, että meidän kirkkomme kannan mukaan Skotlannin kirkkoa eivät koske luterilaisten tunnustuskirjojen opilliset hylkäystuomiot.

Arvioitaessa Leuenbergin konkordian vaikutusta uskonpuhdistuskirkkojen suhteille konkordian ulkopuolisiin kirkkoihin, on otettava

huomioon, että konkordialla on suuressa määrin luterilaisten, reformoitujen ja unioitujen kirkkojen välisen sopimuslauselman leima. Konkordia ei ota huomioon sitä, että uskonpuhdistuskirkkoilla on yhteyksiä myös toisiin kirkkoyhteisöihin, eikä sitä että ne käyvät teologisia keskusteluja ja ovat joissakin tapauksissa päässeet jonkinasteiseen kirkolliseen yhteyteen näiden kirkkojen kanssa. Leuenbergin neuvotteluja käytiin yksistään luterilaisten, reformoitujen ja unioitujen kirkkojen kesken. Kirkot, joita konkordia ei koske, eivät olleet lähettäneet edustajiaan tarkkailijoiksi, ja konkordian yksityisiä lauselmia muotoiltaessa kiinnitettiin varsin vähän huomiota niihin reaktioihin, joita näiden kirkkojen taholta mahdollisesti oli odotettavissa.

Silti Leuenbergin konkordia ja siihen liittyminen ei jää pelkäämään luterilaisten, reformoitujen ja unioitujen kirkkojen keskinäiseksi asiaksi. Niiden kirkkoyhteisöjen, joita konkordia ei välittömästi koske, täytyy kysyä, mitä konkordia ja siihen liittyminen kertoo niiden kirkkojen opista ja tunnustuksesta, jotka astuvat kirkolliseen yhteyteen, ja mitä itse kirkollinen yhteys sellaisenaan merkitsee uskonpuhdistuskirkkojen ja toisten kirkkoyhteisöjen välisille suhteille. Jos konkordian ulkopuolella olevalla kirkolla ja konkordiaan liittyvällä kirkolla on kirkollisia ja teologisia yhteydenottoja, joutuu kysymään, missä määrin jälkimmäinen on muuttanut teologista asennoitumistaan liittyessään konkordiaan, missä määrin vastaavia muutoksia voi panna merkillä tai odottaa suhteissa keskusteluosapuoleen, joka on konkordian ulkopuolella ja missä määrin mahdollisesti tapahtunut muutos voidaan tulkita lähentymiseksi tai loitontumiseksi suhteissa keskustelukumppaniin, joka on konkordian ulkopuolella.

Edellä on useaan kertaan todettu Leuenbergin konkordian tähdentävän sitä, että ne tunnustukset, joihin asianomaiset kirkot pitävät, säilyttävät jatkuvasti sitovan pätevyytensä, ja että tämä kannanotto on varsinkin luterilaisille kirkoille merkityksellinen. Luterilaisten kirkkojen opillinen ja kirkollinen identiteetti säilyy periaatteessa muuttumattomana, myöskin siinä tapauksessa että ne liittyvät konkordiaan eikä niiden asema dialogissa uskonpuhdistuskirkkojen kirkollisen yhteyden ulkopuolelle jäävien kirkkojen kanssa muutu. Käynnissä olevassa dialogissa

luterilaisia kirkkoja ei voida panna vastuuseen sellaisista käsityksistä, joita reformoidut ja unioidut kirkot edustavat. Ei ole kuitenkaan vailla merkitystä, että uskonpuhdistuskirkkojen kirkollinen yhteys rakennetaan evankeliumin ymmärtämistä koskevalle yksimielisyydelle eikä esim. Augsburgin tunnustuksen hyväksymiselle. Kirkollisen yhteyden ulkopuolella olevia kirkkoja kiinnostaa pakostakin se millä tavalla ja missä kohdin asianomaiset kirkot ovat saaneet aiheen korostaa yksimielisyyttään evankeliumin käsittämisessä ja missä määrin opillisia eroavuuksia voidaan suvaita ilman että ne vielä estävät kirkollisen yhteyden julistamisen ja toteuttamisen.

Kun tarkastellaan luterilaisten kirkkojen suhdetta ortodoksisiin, anglikaanisiin ja roomalaiskatoliseen kirkkoon saattaa Leuenbergin konkordian nimenomaisella maininnalla, että reformaatio liittyi vanhan kirkon uskontunnustuksiin, joissa tunnustetaan kolmiyhteinen Jumala ja Jeesus Kristus Jumalana ja ihmisenä ja että uskonpuhdistuskirkot rakentavat samalle pohjalle, olla suurta merkitystä. Luterilaisten kirkkojen käymän dialogin ortodoksisten, roomalaiskatolisen ja anglikaanisten kirkkojen kanssa täytyy rakentaa ennen muuta Raamatun ja vanhan kirkon tunnustusten perustalle, eikä Leuenbergin konkordian hyväksyminen tässä suhteessa vaikuta muuttavasti jatkuvan keskustelun edellytyksiin. Pikemminkin voi osoittautua arvokkaaksi, että reformoidut ja unioidut kirkot tälläkin hetkellä ovat valmiita rakentamaan vanhan kirkon tunnustuksen perustalle.

Konkordian ehtoollista koskevat määrittelyt voivat sen sijaan aiheuttaa määrättyjä vaikeuksia luterilaisten kirkkojen dialogille ortodoksisten kirkkojen ja roomalaiskatolisen kirkon kanssa. Nämä kirkot ovat antaneet suuren arvon sille, että luterilaiset kirkot ovat niin voimakkaasti tähdentäneet uskoaan Kristuksen ruumiin ja veren todelliseen läsnäoloon ehtoollisen leivässä ja viinissä. Leuenbergin konkordian määrittelyt eivät kylläkään merkitse sitä, että luterilaiset olisivat niissä luopuneet kannastaan, mutta ne osoittavat joka tapauksessa luterilaisten olevan valmiita ehtoollisyhteyteen sellaisten kirkkojen kanssa, jotka eivät kaikissa kohdin voi yhtyä luterilaiseen ehtoolliskäsitykseen. Ortodoksiset ja roomalaiskatolinen kirkko voivat nähdä tässä luterilaisen näkökannan heikentyneen ja välimatkan niiden

ja luterilaisten kirkkojen välillä kasvaneen. Joka tapauksessa luterilaisten suostuminen Leuenbergin konkordiaan pakottaa ortodoksiset kirkot ja roomalaiskatolisen kirkon uudestaan perehtymään luterilaisuuden oppiin ehtoollisen olemuksesta.

Ortodoksisella, roomalaiskatolisella ja anglikaanisella taholla saattanee myös olla aihetta suhtautua kriittisesti siihen tosiasiastaan, että kysymykselle kirkon virasta annetaan konkordiassa niukasti tilaa siitä huolimatta että asianomaiset kirkot julistavat olevansa valmiita astumaan ehtoollisyhteyteen ja hyväksyvät toistensa ordinaation. Luterilaisten ja reformoitujen välisille suhteille ei kuitenkaan kirkon virka ole ollut saman luokan probleemi kuin luterilaisten ja ortodoksien, roomalaiskatolisten ja anglikaanien välisille suhteille. Luterilaiset kirkot eivät yleensä ole asettaneet kyseenalaisiksi reformoitujen kirkkojen virkaa ja ordinaatiota. Mitä Leuenbergin konkordia virasta lausuu, sen voidaan katsoa ilmaisevan lähinnä luterilaista kantaa, jonka mukaan virka sellaisenaan kuuluu kirkon olemukseen, mutta että kirkko ei ole sidottu erityisellä tavalla strukturoituun virkaan. Tämän kannan otti esim. Suomen evankelis-luterilainen kirkko neuvotellessaan ehtoollisyhteydestä anglikaanisen kirkon kanssa. Leuenbergin konkordia ei merkitse muutosta perinteiseen luterilaiseen kantaan tässä kysymyksessä eikä sen pitäisi näin ollen vaikeuttaa luterilaisten kirkkojen dialogia ortodoksisten, roomalaiskatolisen ja anglikaanisten kirkkojen kanssa. Reformoidut kirkot ovat sitä vastoin tehneet mahdollisesti myönnytyksen luterilaisille luopuessaan käsityksestään, jonka mukaan kirkollinen yhteys on riippuvainen määrätyn seurakuntajärjestyksen hyväksymisestä.

Luterilaisten kirkkojen dialogia protestanttisten vapaakirkkojen kanssa ei Leuenbergin konkordian hyväksyminen varmastikaan vaikeuta. Määrätyissä suhteissa konkordiaan liittyminen voi helpottaa keskustelua näiden kirkkojen kanssa, jos ajattelee sitä, että ne ovat jossakin määrin kasvaneet reformoidusta maaperästä. Erityinen merkitys voi olla sillä, että konkordiassa saa Raamattu, Jumalan vapaa armo ja Pyhän Hengen työ voimakkaan korotuksen. Huomattavat opilliset eroavuudet kastetta, kirkon struktuuria ja järjestystä koskevissa kysymyksissä säilyvät kuitenkin edelleenkin, ja uskonpuhdistuskirkot korostavat konkordiassa perinteisiä

kantojaan tavalla, joka ei varmaankaan tuo niitä lähemmäksi protestanttisia vapaakirkkoja.

Mikäli uskonpuhdistuskirkot konkordian hyväksymällä julistavat että niillä on keksinäinen kirkollinen yhteys, ja mikäli ne sen jälkeen tekevät työtä tämän yhteyden toteuttamiseksi ja syventämiseksi, kirkollisella yhteydellä tulee todennäköisesti sellaiseen olemaan oma vaikutuksensa niiden suhteisiin kirkollisen yhteyden ulkopuolella oleviin kirkkoihin. Erityisesti roomalaiskatolisella taholla on tuotu esille epäilyjä, että paino pannaan asianomaisissa kirkoissa reformatoriselle elementille vanhakirkollisen ja yleiskristillisen elementin jäädessä vain taka-alalle. Asian ei kuitenkaan ole tarvis olla näin, koska konkordia rakentaa nimenomaan vanhan kirkon tunnustusten perustalle. Luterilaisten kirkkojen on syytä pitää tätä esillä sekä reformoitujen ja unioitujen kanssa käymissään jatkoneuvotteluissa että kirkollista yhteyttä käytännössä toteuttaessaan. Roomalaiskatolisella taholla on lisäksi esitetty huoli siitä, että kirkollinen yhteys johtaisi Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen muodostaman blokin syntymiseen ja siinä toistuisivat näin uskonpuhdistusajan rintama-asetelmat Roomaa ja spiritualistisesti leimautuneita yhteisöjä vastaan. Koska kirkollinen yhteys perustuu vakaumukseen yhteisestä osallisuudesta Kristuksen kirkkoon, kuvatuunlaiset epäilyt eivät tunnu aiheellisilta. Kirkollinen tilanne on Euroopassa niin paljon muuttunut sitten reformaation, että kehitys kohti tuon ajan rintamia ei näytä todennäköiseltä. Uskonpuhdistuskirkkojen kirkollisen yhteyden käytännöllisenä päämääränä on yhteisten pastoraalisten probleemien ratkaiseminen, ei rajojen tekeminen tai vastakohtaisuuksien luominen toisiin kirkkoihin päin. Ennemminkin on aihetta toivoa, että suuren kirkkoyhteisön kanssa käytävä dialogi muodostuu helpommaksi jos Euroopan luterilaiset kirkot voisivat esiintyä yhtenä yhteisenä keskustelukumppanina ja jos uskonpuhdistuskirkot voisivat tietyissä kysymyksissä käydä yhteistä keskustelua toista tunnustusta edustavien kirkkojen kanssa.

Ei ole todennäköistä, että konkordiassa esitetyt toiveet kirkollisen yhteyden tunnustuspohjan laajentumisesta toteutuisivat lähitulevaisuudessa. Pikemminkin on pakko olettaa, että huoli reformatorisesta blokkiutumuksesta, joka on voitu panna merkille

roomalaiskatolisella ja jossakin määrin myös ortodoksisella taholla, saattaa aiheuttaa sen, että nämä kirkot ainakin ensi alkuun suhtautuvat varauksin kirkkoihin, jotka liittyvät Leuenbergin konkordiaan. Tämä synnyttäisi ongelman, jota asianomaisten kirkkojen tulisi koettaa yhdessä selvittää. Toinen probleemi on, missä määrin kirkolliseen yhteyteen liittyvien kirkkojen pitäisi ottaa huomioon toisensa niissä dialogeissa, joita ne jatkuvasti konkordian ulkopuolella olevien kirkkojen kanssa käyvät. Vaikka onkin välttämätöntä edellyttää Leuenbergin konkordiaan liittyviltä kirkoilta, etteivät ne tee sopimuksia, jotka rikkovat konkordian luoman kirkollisen yhteyden, niiden täytyy saada pidättää itselleen oikeus säilyttää se kirkollinen yhteys toisten kirkkojen kanssa, jonka ne ovat saavuttaneet konkordian puitteiden ulkopuolella ja jatkaa dialogiaan näiden kirkkojen kanssa omista edellytyksistään lähtien.

Jos Suomen evankelis-luterilainen kirkko liittyy Leuenbergin konkordiaan, tämä johtaa siis varmuudella parantuneisiin suhteisiin Euroopan reformoitujen ja unioitujen kirkkojen ja mahdollisesti myös jossakin määrin oman maan vapaakirkkojen kanssa. Suhteet Euroopan luterilaisiin kirkkoihin syvenisivät, jos luterilaiset kirkot konkordian välityksellä tulisivat tietoisiksi siitä, että ne ovat teologisesti katsoen yksi kirkko. Kontaktien huonontuminen roomalaiskatoliseen ja erityisesti ortodoksisiin kirkkoihin saattaa olla vaarana. Viime mainittu asia olisi erittäin ikävä ajatellen sitä asemaa, mikä ortodoksisella kirkolla on maassamme ja sitä dialogia, jota kirkkomme käy Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa. Nämä vaikeudet voitaisiin ehkä osaksi voittaa, mikäli kirkkomme keskustelisi avoimesti ortodoksisten kirkkojen kanssa konkordian sisällöstä ja tarkoituksesta. Suhteitamme anglikaaniseen kirkkoon liittyminen konkordiaan tuskin muuttaisi. Kirkollamme saattaisi kyllä olla aihetta varmistua siitä, että anglikaanisen kirkon kanssa tehdyt sopimukset pysyvät edelleen voimassa.

Konkordian hylkääminen merkitsee ennen kaikkea sitä, että luterilainen panos Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollisessa yhteydessä heikkenee. Siinä tapauksessa että enemmistö luterilaisista kirkoista liittyy kirkolliseen yhteyteen, konkordian hylkääminen olisi valitettava johtopäätös, joka olisi oikeutettu

ainoastaan siinä tapauksessa, että vahvat opilliset tai kirkolliset syyt olisivat ratkaisun takana. Konkordian hylkäämisellä kirkkomme toisaalta säästyisi niiltä vaikeuksilta, joita päinvastaisessa tapauksessa voisi syntyä suhteillemme roomalaiskatoliseen kirkkoon ja ortodoksisiin kirkkoihin. Kontaktit reformoituihin ja unioituihin kirkkoihin huononisivat ainakin hetkellisesti, eikä konkordian mahdollisesta hylkäämisestä saisi missään tapauksessa olla seurauksena sen yhteyden vaarantuminen tai kyseenallistuminen, johon olemme liittyneet Skotlannin kirkon kanssa.

3.2.3. Leuenbergin konkordia ekumeenisen työn mallina

Leunbergin konkordian arviointi on yhteydessä myös kysymykseen, ovatko konkordiaan liittyneet kirkot muuttaneet teologisia ja kirkollisia kantojaan ja voidaanko niiden siinä tapauksessa ajatella tekevän vastaavia kannanmuutoksia suhteissaan toista tunnustusta edustaviin kirkkoihin. Kysymys on siis siitä, asettavatko esim. luterilaiset kirkot konkordiaan liittyessään reformoidut kirkot erityisasemaan vai ovatko ne valmiita samaan asenteeseen suhteissaan toisiin kirkkoihin. Ts. onko luterilaisuus johdonmukainen ekumeenisessä dialogissaan ja voidaanko Leuenbergin konkordiaa pitää mallina luterilaisten ekumeeniselle osallistumiselle ja ekumeeniselle työlle ylipäätään?

Konkordia vaati itse itselleen mallin asemaa uskonpuhdistuskirkkojen ekumeenisessä työssä. Se tuo ilmi toiveen, että Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollinen yhteys voisi laajentua koskemaan Euroopan ja toisten maanosien tunnustukseltaan sukua olevia kirkkoja ja vaikuttaa Luterilaisen ja Reformoidun maailmanliiton välisiin suhteisiin. Konkordia sisältää myös toivomuksen, että kirkollinen yhteys antaisi uusia herätteitä neuvotteluille ja yhteistyölle toista tunnustusta edustavien kirkkojen kanssa.

Jos haluaa tarkastella sitä, missä määrin konkordian vaatimus mallin asemasta uskonpuhdistuskirkkojen ekumeenisessä työssä on oikeutettu, on otettava huomioon se tosiasia, että Euroopan luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen käymä dialogi on tuottanut pisimmälle menevän tuloksen ajatellen kaikkia niitä dialogeja, joihin luterilaisuus on osallistunut. Tästä syystä Leuenbergin kon-

kordiaa ei voida suoraan verrata toisten kirkkojenvälisten keskustelujen kanssa, joissa luterilaiset ovat olleet mukana. Selvitys, jonka Nordiska Ekumeniska Institutet on laatinut, osoittaa kuitenkin, että raportit luterilaisten keskusteluista anglikaanisten ja roomalaiskatolisen kirkkojen kanssa ovat useissa olennaisissa kohdissa yhdenmukaisia Leuenbergin konkordian kanssa. Luterilaiset kirkot näyttävät siis olevan johdonmukaisia ekumeenisessa toiminnassaan, eikä voida näyttää, että ne kohtelisivat eri kirkkoja eri tavalla tai että ne esiintyisivät eri tavalla aina riippuen kulloisestakin keskustelukumppanista dialogissa. Samaten voidaan olettaa, että Leuenbergin konkordia pisimmälle menevänä tuloksena luterilaisten käymistä kirkkojenvälisistä dialogeista muodostuu esikuvaksi luterilaisuuden dialogille toisten kirkkojen kanssa.

Leuenbergin konkordiaa voi pitää mallina luterilaiselle ekumeeniselle työlle viidessä eri suhteessa.

Konkordia perustaa ensiksikin kirkollisen yhteyden kirkkojen vaakaumukselle, jonka mukaan ne ovat yhdessä osallisia Kristuksen yhteen kirkkoon. Täten konkordia ainakin luterilaisen tulkinnan mukaan tekee mahdolliseksi kirkollisen yhteyden ja kirkon ykseyden välisen eron. Kirkon ykseys edellyttää täydellistä osallisuutta Kristuksen kirkkoon perustanaan täydellinen yksimielisyys evankeliumin oikeasta opista ja sakramenttien oikeasta hoitamisesta. Kirkon ykseys perustuu niin muodoin tunnustukselliselle yhteydelle. Kirkollinen yhteys puolestaan rakentuu periaatteelliselle yksimielisyydelle evankeliumin ja sakramenttien ymmärtämisessä. Konkordia lähtee näin siitä käsityksestä, että nykyaikana ei ole mahdollista eikä välttämätöntäkään tehdä joka yhteydessä jyrkkää rajaa oikeauskoisten ja hereettisten kirkkojen välillä. Jos joku kirkko ei voi joka kohdassa olla yhtä mieltä luterilaisen tunnustuksen kanssa, kirkollinen ykseys sen kanssa on luterilaisen käsityksen mukaan vailla pohjaa, mutta tämän ei silti tarvitse merkitä sitä että tuo toinen kirkko olisi hereettinen tai että kirkollinen yhteys sen kanssa olisi ennakolta jätettävä pois laskuista. Luterilaiset kirkot saattavat vakuuttua siitä, ettei niiden ja kyseisen kirkon välinen jakaantuminen enää ole välttämätön eikä oikeutettu.

Toiseksi konkordia löytää kriteerinsä kirkolliselle yhteydelle

Augsburgin tunnustuksessa esitetyistä kirkon toden ykseyden kriteereistä. Periaatteellinen yksimielisyys evankeliumin oikeasta opista ja sakramenttien hoitamisesta katsotaan välttämättömäksi ja riittäväksi pohjaksi kirkolliselle yhteydelle. Evankeliumin ymmärtämistä koskevalle yksimielisyydelle luo pohjaa vanhurskauttamissanoma. Tämä voidaan ymmärtää siten, että vanhurskauttaminen on ratkaiseva asia yksityisen ihmisen osallisuudelle Kristuksen kirkkoon. Siksi kirkkojen täytyy julistaa evankeliumia ja hoitaa sakramenteja sillä tavalla että ihmiset tulevat vanhurskautetuiksi, eikä kirkon opissa saa olla mitään sellaista mikä tekee evankeliumin ja sakramentit turhiksi. Tällä pohjalla eri tunnustusta olevien kirkkojen kirkollinen yhteys on mahdollinen.

Tietoisuus historian merkityksestä esittää kolmanneksi tärkeää osaa konkordian tulkinnassa evankeliumin opista. Evankeliumi pysyy periaatteessa samana kaikkina aikoina. Periaatteellinen yksimielisyys evankeliumista rakentuu Raamatun pohjalle ja on sopu-soinnussa vanhan kirkon ja reformaation tunnustusten perustodistuksen kanssa. Historiaa tai maailmaa voidaan pitää hermeneuttisena prinssiippinä. Tämä merkitsee sitä, että evankeliumia ei voida ymmärtää irralliseksi siitä maailmasta tai siitä historiallisesta tilanteesta jossa sitä julistetaan. Tästä syystä täytyy kirkkoja kerran jakaneet historialliset vastakkaisuudet ottaa vakavasti. Niitä ei saa leimata aiheettomiksi eikä niitä saa myöskään sivuuttaa. Ne ovat olleet muovaamassa sitä maailmaa jossa kirkot nyt julistavat evankeliumia. Mutta nykyinen maailma on toinen kuin se maailma, jossa kirkot erosivat toisistaan. Kirkot ovat saaneet uusia kokemuksia, jotka ovat pakottaneet niitä uudella tavalla ymmärtämään ja tutkimaan evankeliumia. Niiden on myös syytä tutkiskella, ovatko ne tulleet toisiaan lähemmäksi evankeliumin käsittämisessä, ja jos mahdollista, ilmaista yhteinen käsityksensä evankeliumista tavalla, jonka ne voivat katsoa välttämättömäksi ja riittäväksi pohjaksi kirkolliselle yhteydelle.

Kirkollinen yhteys, johon konkordialla tähdätään, ottaa neljänneksi huomioon sen, että kirkoissa on historian painama leima ja ne elävät historiassa. Kirkollinen yhteys ei merkitse organisatorista kirkollista ykseyttä tai yhdenmuotoisuutta, joka pysyisi kaikkina aikoina muuttumattomana. Yhteyden tulee sitä vastoin ke-

hittyä kirkollisen elämän kaikilla alueilla niin ettei kirkkojen olisi sen takia pakko luopua omaleimaisuudestaan ja vapaudestaan. Yhteys on avointa tulevaisuudelle ja kirkkojen saamat kokemukset yhdessä elämisestä osoittavat ajan mittaan mitä niiden välinen yhteys on.

Kirkollista yhteyttä kannattelee viidenneksi toive, että kirkkojen periaatteellinen yksimielisyys evankeliumin ymmärtämisessä merkitsee lupautta yhä syvemmälle ulottuvasta yhteisymmärryksestä. Keskinäisissä suhteissaan kirkot voivat sentähden ennakoida tätä tulevaa ykseyttä ja elää ikään kuin se jo olisi olemassa. Toteuttaessaan saarnatuoliyhteyttä, ehtoollisyhteyttä, yhteistä palvelua ja todistusta kirkot tekevät pitkälle meneviä johtopäätöksiä kirkollisesta yhteydestään ja ovat halukkaita liittämään ehtoollisyhteytensä vieläkin laajempaan kirkolliseen yhteyteen. Kirkot katsovat voivansa toimia näin, koska ne uskovat Pyhän Hengen voimaan luoda yhteyttä ja toivovat ettei tämä heidän uskonsa olisi turha.

Asianluonteesta johtuu, että tätä ekumeenisen työn mallia voidaan parhaiten soveltaa tunnustuksellisesti ja historiallisesti toisiaan lähellä olevien kirkkojen kontakteissa. Onkin hyvin ymmärrettävää, että luterilaiset kirkot ovat päässeet pisimmälle juuri dialogeissaan Euroopan reformoitujen kirkkojen kanssa. Uskonpuhdistuskirkkoilla on yhteisenä lähtökohtanaan reformaatio, ja historiallinen kehitys on monta kertaa johtanut ne läheiseen kosketukseen keskenään. Keskusteluihin toisten kirkkojen kanssa Leuenbergin konkordian antamaa mallia saattaa olla vaikeampi soveltaa. Niissä saattaa olla vaikeaa sopia Kristuksen kirkkoon osallisuuden kriteereistä, päästä yksimielisyyteen evankeliumin sisällön ymmärtämisessä, löytää historiallisia kosketuskohtia, tunnustaa historian merkitys ja tyytyä avoimeen ja tulevaisuuteen suuntautuvaan kirkolliseen yhteyteen. Käytännölliset johtopäätökset, jotka mahdollisesta kirkollisen yhteyden julistamisesta reformatoreiden tunnustusten ulkopuolella olevien kirkkojen kanssa voitaisiin tehdä saattaisivat myös olla toisenlaisia kuin konkordiassa hahmotellut. Paljon riippuu siitä, kuinka pitkälle toinen osapuoli on valmis mukaan kirkolliseen yhteyteen. Tämän ei tarvitse sulkea pois sitä, että Leuenbergin konkordiassa viitoitettu tie on kulkukelpoinen myös muissa luterilaisten kirkkojen

käymissä dialogeissa toisten kirkkojen kanssa. Leuenbergin malli tekee luterilaisille kirkkoille mahdolliseksi ottaa huomioon juuri ne kysymykset, jotka ovat määränneet suhdetta jokaiseen eri keskustelukumppaniin samoin kuin sen historiallisen tilanteen, missä kirkot tällä hetkellä julistavat evankeliumia. Samaten se antaa luterilaisille kirkkoille mahdollisuuden liittyä yhteyteen omista edellytyksistä käsin omaleimaisuutensa ja tunnustuksensa säilyttäen.

Leuenbergin konkordian hyväksyminen saattaisi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kannalta merkitä tiettyä velvollisuutta asettaa konkordia kirkon ekumeenisen toiminnan malliksi. Tällä voi otaksua olevan seurauksia kirkkomme neuvotteluille Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa samoin kuin maamme kirkkojen yhteyspyrkimyksille. Mistään sellaisesta mitä on saavutettu ei tarvitsisi luopua, mutta määrättyjä painopisteen siirtymisiä voisi todennäköisesti tapahtua. Evankeliumin sisällön ymmärtämistä koskeva kysymys tulisi voimakkaammin pinnalle, historiallisesta dimensioista tultaisiin tietoisemmiksi ja konkreettiseen kirkolliseen yhteyteen etsittäisiin päättävämmin mahdollisuuksia. Samalla tulisi antaa ajan kulua kunnes historiallinen kehitys on saavuttanut sen pisteen, että Leuenbergin konkordiassa hahmotellun kaltainen kirkollinen yhteys olisi mahdollista julistaa ja panna toimeen.

3.3. Pastoraalisia näkökohtia

Niiden yritysten takana, joita 1800-luvulla ja vielä 1900-luvun alussa tehtiin Saksassa uskonpuhdistuskirkkojen lähentämiseksi, oli valtiolliset ja poliittiset intressit. Valtion harjoittaman kirkkopoliitiikan ohella kirkkojen omassa piirissä esiintyi pyrkimyksiä päästä lähempään yhteyteen omista edellytyksistä käsin. Leuenbergin konkordiaa voidaan pitää näiden pyrkimysten jatkajana. Kirkollista yhteyttä, johon konkordia tähtää, motivoivat lähinnä pastoraaliset tarpeet, kirkkojen pyrkimykset hoitaa ja palvella parhaalla mahdollisella tavalla jäseniään tämän päivän tilanteessa.

Taustana on Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen tapahtunut kehitys. Tälle kehitykselle luonteenomaisia piirteitä ovat olleet toisaalta Euroopan valtioiden lähentymistendenssit talouden, kulttuurin ja politiikan alueilla ja toisaalta jatkuvasti koros-

tuneena säilynyt sosialististen ja ei-socialististen valtioiden välinen jännitys. Nämä kaksi tendenssiä, joita vastaan aivan viime vuosina uudestaan herännyt nationalismi on jossakin määrin työskennellyt, ovat saaneet aikaan laajan muuttoliikkeen Euroopassa. Miljoonat ihmiset ovat joko pakolaisina tai toimeentuloa etsien lähteneet kotimaastaan luomaan uusia puitteita elämälleen toisessa maassa. Tämä muuttoliike on koskettanut meidän maamme laajat mitat saaneena muuttona Ruotsiin Keski-Eurooppaan.

Kehitys Euroopassa on asettanut uskonpuhdistuskirkot vaikeiden pastoraalisten ongelmien eteen. Euroopan jakautuminen on joissakin tapauksissa johtanut jo saavutetun kirkollisen yhteyden särkymiseen. Tämä koskee erityisesti Saksaa, missä yritykset yhteisen saksalaisen evankelisen kirkon säilyttämiseksi lopullisesti epäonnistuivat vuonna 1968, jolloin Saksan Demokraattisessa tasavallassa muodostettiin Bund Evangelischer Kirchen in DDR, ja EKD:n rajat supistuivat yhteen Saksan liittotasavallan rajojen kanssa. Joissakin tapauksissa Saksojen välinen raja jakoi vanhoja maakirkkoja kahteen osaan. Useissa Euroopan sosialistisissa valtioissa pieninä vähemmistöinä olevat uskonpuhdistuskirkot tunsivat itsensä valtiovallan uhkaamiksi, vaikkakin niitä kohdeltiin näissä maissa monesti suuremmalla ymmärtämyksellä kuin suuria kirkkoja. Muuttoliike pirstoi aiemmin kirkollisesti yhtenäisiä alueita, johti uusien kirkollisten vähemmistöjen syntymiseen ja voimisti merkittäväällä tavalla kirkon diakonialle ja sosiaaliselle työlle kohdistuvia vaatimuksia. Useissa tapauksissa kirkkoilla on ollut vaikeuksia pitää yllä seurakuntaelämää entisessä laajuudessaan ja yleensä on vielä vaikeampaa turvata uusille kirkollisille vähemmistöryhmille kirkon riittävä huolenpito. Kirkot ovat jättäneet useita reformoituja ja luterilaisia kristittyjä heidän uusilla asumapaikoillaan täysin yksin. Ajan mittaan näillä ihmisillä on ollut vaikea säilyttää uskollisuutensa sille kirkolle, johon he ovat alun perin kuuluneet.

Kirkollisen yhteyden toteuttaminen Euroopan reformoitujen ja luterilaisten kesken ratkaisisi ainakin osaksi tämän ongelman.

Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollinen yhteys palauttaisi Saksan evankelisen kirkkojen yhteyden eurooppalaisella tasolla. Tämä ratkaisu ei poliittiselta kannalta olisi yhtä vaikeasti to-

teutettava kuin yksinomaan saksalaisten kirkkojen keskinäinen yhteys. Leuenbergin konkordialle perustuvan kirkollisen yhteyden on ajateltu käsittävän kirkkoja 22:sta maasta ja sen piirissä kunnioitetaan ilman muuta molempien Saksojen olemassaoloa. Koska kirkolliseen yhteyteen on ajateltu kuuluviksi kirkkoja sosialistisista ja ei-socialistisista maista, se olisi sopu-soinnussa Euroopan integroitumiseen samoin kuin jännityksen lieventämiseen tähtäävien pyrkimysten kanssa. Koska kirkollinen yhteys ei tähtää kirkkojen unioniin, se ei rajoittaisi niiden kirkkojen itsemääräämisoikeutta, jotka elävät eri maissa ja erilaisten yhteiskuntajärjestelmien keskellä.

Pienille reformatorisille vähemmistökirkoille Leuenbergin konkordia antaa mahdollisuuden niiden itsensä toivomassa laajuudessa liittyä suureen kirkolliseen yhteyteen IAL:oon, RML:oon ja KMN:oon kuulumisen lisäksi. Poliittisen ja hengellisen painostuksen aikoin Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkolliseen yhteyteen kuulumisen merkitsee määrättyä turvaa. Kansallisella tasolla kirkollinen yhteys velvoittaa kirkkoja mahdollisimman laajaan yhteistyöhön palvelussa ja todistuksessa, mikä saattaa osoittautua arvokkaaksi niille kirkoille, jotka kokevat elävänsä uhatussa asemassa. Leuenbergin konkordian edellyttämät opilliset keskustelut tulevat varmaankin hedelmöittämään reformatoristen vähemmistökirkkojen elämää antamalla herätteitä teologiseen ajatteluun ja vaihtoon.

Monissa maissa kirkollisen yhteyden toteuttaminen saattaa johtaa kirkollisen työn yhteisjärjestelyihin ja tehostumiseen. Enää ei olisi välttämätöntä, että luterilaiset, reformoidut ja unioidut seurakunnat toimivat vierä vieressä samalla paikkakunnalla ja kamppailevat kaikki erikseen pienestä jäsenkunnasta, heikosta taloudellisesta asemasta ja työvoiman puutteesta aiheutuvien samojen vaikeuksien kanssa. Saattaisi osoittautua mahdolliseksi luovuttaa sillä alueella vanhastaan toimineelle seurakunnalle jatkossakin päävastuu alueen kirkollisesta työstä, toisten kirkkojen tyytyessä mahdollisen aineellisen ja hengellisen avun antamiseen tälle seurakunnalle. Jossakin tapauksessa voisivat samat henkilöt palvella niin luterilaisia kuin reformoitujakin seurakuntia. Näin kirkollinen yhteys poistaisi epäkohtia, joita lute-

rilaisten, reformoitujen ja unioitujen pikkuryhmien esiintymisestä paikallisella tasolla aiheutuu. Uskonpuhdistuskirkkoihin kuuluvat kristityt voisivat toimia yhdessä yhteisen todistuksen, diakonian ja sosiaalisen palvelun hyväksi.

Kirkollinen yhteys voisi myös tehdä helpommaksi yksityisten seurakunnan jäsenten osallistumisen seurakuntaelämään tunnustuksellisesti toisenlaisessa miljöössä. Henkilö, joka muuttaa alueelle missä hallitseva asema on hänen kotimiljöötään muovanneen reformatorisen kirkon kanssa erilainen kirkko, voisi uudellakin asuinpaikallaan säilyttää kuuluvuutensa siihen kirkkoon, missä hänet on kastettu, kasvatettu ja konfirmoitu. Kuitenkaan hänen ei tarvitsisi jäädä uudessa ympäristössään seurakunnan elämän ulkopuolelle. Hän voisi osallistua jumalanpalvelukseen, ehtoollisenviettoon ja seurakunnan elämään niihin tervetulleena henkilönä ja lojaalisuudestaan omaan kirkkooan kohtaan luopumatta. Konkordia lähtee edellytyksestä, että vanhurskauttamisessa yksityinen ihminen pääsee osalliseksi Kristuksen kirkkoon. Sentähden kirkollinen yhteys suo niille kristityille jotka tilapäisesti tai pitkän aikaa oleskelevat heille uuden reformatorisen kirkon vaikutuspiirissä, mahdollisuuden evankeliumiin ja sakramentteihin, joiden välityksellä osallisuus Kristukseen voidaan saada ja säilyttää sekä mahdollisuuden osallistua joka suhteessa siihen todistukseen ja palveluun, johon vanhurskauttaminen vapauttaa ja velvoittaa.

On kuitenkin mainittava vielä pari Leuenbergin konkordian hyväksymisestä aiheutuvaa kielteistä seikkaa.

On mahdollista, että kirkollinen yhteys tulee johtamaan varsinakin sellaisilla alueilla, joilla luterilaiset, reformoidut ja unioidut elävät toisiinsa sekoittuneina, sellaisen yleisen reformatorisen kristillisyyden syntymiseen, missä luterilaisten tai vastaavasti reformoitujen kirkkojen omaleimaisuus suhteellistuu tai häviää kokonaan. Vielä todennäköisempää on, että yksityiset ihmiset, jotka vaihtavat usein asuinpaikkaansa ja kirkollista miljöötään, tulevat henkilökohtaisessa kristinuskontulkinnassaan panemaan pääpainon yleisreformatoriselle elementille ja hylkäävät näin sen, mikä on omaleimaista luterilaisessa tai reformoidussa uskossa. Tällainen kehitys olisi kuitenkin pikemmin Euroopassa tapahtuvan muuttoliikkeen kuin Leuenbergin konkordian seu-

rausta. Konkordian voidaan kuitenkin sanoa jossakin määrin merkitsevän kirkkojen hyväksyntää kehitykselle, joka tapahtuu kirkkoista riippumatta. Toisaalta voi kyllä ajatella, että konkordia vaikuttaa tähän kehitykseen jarruttavasti, koska se tekee mahdolliseksi tunnustuksellisen ja kirkollisen omaleimaisuuden säilyttämisen.

Useissa kirkkoissa saattaa toiseksi muodostua ryhmiä, jotka eivät hyväksy luterilaisten ja reformoitujen kirkollista yhteyttä edes siinä tapauksessa, että konkordiaan liittymisen tapahtuu kirkon järjestysmuodon määräävällä tavalla. Tällaisia ryhmiä on syntynyt silloin kun kirkot ovat liittyneet unioneiksi tai kirkkojen välisiin maailmanliittoihin. Nämä kirkonsisäiset ryhmät muodostuvat usein ihmisistä, joita elähdyttää syvä sisäinen uskollisuus kirkon tunnustukselle ja jotka ovat hyvin tietoisia kirkkonsa omaleimaisuudesta. Usein nämä ihmiset ovat kirkon kaikkein uskollisimpia ja aktiivisimpia jäseniä. Tällaisten ryhmien syntymismahdollisuus vaatii, että kirkot voivat liittyä konkordiaan tunnustustaan vastaavilla ja kirkollisesti legitiimeillä perusteilla. Kirkollisen yhteyden vastustuskin muodostuu todennäköisesti vähäisemmäksi, mikäli voidaan selvästi näyttää, että konkordia ei merkitse kirkon tunnustuksen muuttumista ja ettei kirkollinen yhteys tarkoita kirkkojen unionia.

Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollinen yhteys on yleiseurooppalainen, ei kansallinen asia. Suomen evankelis-luterilaisenkin kirkon tulisi tarkastella Leuenbergin konkordiaa ensisijassa eurooppalaisesta eikä vain suomalaisesta perspektiivistä. Leuenbergin konkordiaan liittyvät pastoraaliset näkökohdat ovat tärkeitä meidän kirkollemme. Ei ole yhdentekevää, katsooko kirkkomme yhdessä toisten pohjoismaisten luterilaisten kirkkojen kanssa mahdolliseksi Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen yhteyteen liittymisen. Kirkkomme voi yhdessä toisten pohjoismaisten kirkkojen kanssa antaa arvokkaan panoksen tälle kirkolliselle yhteydelle, mutta myös saada siltä herätteitä ja tukea. Suurin merkitys konkordialla on meidän kirkollemme pastoraalisesta näkökulmasta katsottuna, jos ajattelee kirkollista työtä niiden kirkkomme jäsenten keskuudessa, jotka ovat muuttaneet Keski-Eurooppaan. Kauan ei enää ole mahdollista, että kirkkomme yksistään lähettämiensä edustajien välityksellä koettaa ottaa vastuun muuttaneiden

kirkollisesta hoidosta. Euroopan kirkkojen kirkollinen yhteys soisi kirkollemme mahdollisuuden laajempaan ja monipuolisempaan toimintaan ulkomailla olevien jäsentensä parissa.

3.4. Kirkko-oikeudellisia näkökohtia

Kirkkomme mahdollisella liittymisellä Leuenbergin konkordiaan on tiettyjä kirkko-oikeudellisia seuraamuksia. Kirkollisen yhteyden arvionsa tältä kannalta työryhmä on voinut pohjata professori Kauko Pirisen laatimaan muistioon, joka on tämän selvityksen liitteenä.

Päätös Leuenbergin konkordiaan liittymisestä tai siitä kieltäytymisestä täytyy tehdä kirkolliskokouksessa. Kirkollisen yhteyden julistaminen koskee kirkkomme suhteita toisiin kirkkoyhteisöihin, ja KL 529 § 9. momentin mukaan päätöksenteko sellaisissa asioissa kuuluu kirkolliskokoukselle. Kirkolliskokouksen päätöstä vaatii myös se tosiasia, että konkordia koskettelee kirkon oppia ja elämää, joista KL 529 § 2. momentin mukaan päättää kirkolliskokous. Koska Leuenbergin konkordia säilyttää asianomaisten kirkkojen tähänastisten tunnustusten sitovan pätevyyden eikä ymmärrä itseään uudeksi tunnustukseksi, konkordian hyväksyminen ei edellytä kirkkolain muutosta.

Leuenbergin konkordia edellyttää, että asianomaisten kirkkojen viralliset elimet ryhtyvät konkordian vaatimiin kirkko-oikeudellisiin toimenpiteisiin erityissäännöksiä antamalla. Kirkossamme on kirkolliskokouksella yhdessä eduskunnan kanssa toimivalta tehdä ne lainmuutokset, joita konkordiaan liittymisen mahdollisesti vaatii. Näitä lainmuutoksia ei tarvitse tehdä samalla kertaa kun konkordia hyväksytään. Ne voidaan tehdä myöhemminkin. Kuitenkin täytyy edellyttää, että kirkolliskokous siinä tapauksessa että se hyväksyy konkordian, on valmis myötävaikuttamaan konkordian vaatimiin lainmuutoksiin. Konkordia voitaneen allekirjoittaa kirkkojenvälisenä sopimuksena luottaen siihen, että eduskunta myöhemmin suorittaa tarvittavat lainmuutokset.

On mahdollista, että konkordian julistaman kirkollisen yhteyden toimeenpanemiseksi kirkossamme tarvitaan ainoastaan yksi kirkkolainmuutos. Kirkollinen yhteys merkitsee asianomaisissa kirkoissa ordinaation molemminpuolista tunnustamista. Tästä seuraa, että reformoidun tai unioidun kirkon papin ei tarvitse ottaa uutta

pappisvihkimystä siirtyessään hoitamaan papinvirkaa meidän kirkossamme. Tätä meillä kuitenkin tällä hetkellä KL 98 § 4. momentin mukaan vaaditaan.

Saarnatuoli- ja ehtoollisyhteyden toimeenpaneminen ei vaatine erityissäännöksiä kirkkolakiin siinä tapauksessa, että kirkkomme on hyväksynyt kirkolliseen yhteyteen liittyvien kirkkojen pappisviran. Tämä on jo nyt mahdollista KL 98 § 1. momentin mukaan. KL 100 § 1. momentin mukaan kirkkomme papeilla on oikeus määrätä tyissä olosuhteissa suorittaa papillista palvelua vieraan uskonopin tunnustajille.

Koska Leuenbergin konkordia ei kumoa niitä määräyksiä, jotka jokaisessa yksityisessä kirkossa säätelevät pappisvirkaan asettamista, papillisen palvelun suorittamista ja seurakuntaelämän järjestyksestä, konkordian hyväksyminen ei anna konkordiaan liittyvien kirkkojen papeille yleisesti pätevää oikeutta papin tehtävien suorittamiseen, saarnaamiseen tai jumalanpalveluksen toimittamiseen kirkossamme. KL 98 § 1. momentin mukaan tuomiokapituli piispainkokoukselta lausunnon saatuaan ratkaisee voidaanko muun evankelis-luterilaisen kirkon tai kristillisen uskontokunnan papille myöntää oikeus papinviran hoitamiseen kirkossamme. KL 124 §:n mukaan kirkkoherra on seurakunnassa vastuussa jumalanpalveluksen arvokkaasta ja oikeasta toimittamisesta. KL 23 § 2. momentin mukaan saarnaan ei ole lupa sekoittaa mitään sellaista mikä ei kuulu kirkon oppiin. Kaikki nämä säännökset pysyvät voimassa siinäkin tapauksessa että Leuenbergin konkordia hyväksyttäisiin ja asettavat näin rajansa saarnatuoli- ja ehtoollisyhteyden toimeenpanemiselle.

Tässä vaiheessa Leuenbergin konkordian hyväksyminen koskee yksinomaan kirkkomme suhteita ulkomaisten kirkkoihin. Siinä tapauksessa että Suomen Vapaakirkko ja Fria missionsförbundet liittyisivät jäseniksi Reformoituun maailmanliittoon, konkordia mahdollisesti koskisi myös niitä. Näiden kirkkojen omaan harkintaan jäisi, liittyvätkö ne konkordiaan vaiko eivät. Liittyminen saattaisi lisäksi edellyttää heidän kanssaan käytäviä opillisia keskusteluja. Mikäli nämä kirkot tai toinen niistä liittyisi kirkolliseen yhteyteen, tämä saisi suuremman merkityksen kansallisella tasolla eikä aiheuttaisi sinänsä uusia kirkko-oikeudellisia seuraamuksia.

raamuksia.

4. Kokoavia näkökohtia ja suosituksia

Tämän mietinnön ensimmäisessä luvussa työryhmä on esittänyt katsauksen kehityksestä, joka johti lopullisen Leuenbergin konkordian syntymiseen 16.3.1973 ja konkordian syntyhistorian ja sen parissa tehdyn työn aktualisoimista kysymyksistä ja ongelmista. Toisessa luvussa työryhmä on suorittanut konkordian teologisen analyysin ja selvittellyt missä määrin lopullinen konkordia on yhdenmukainen kirkkomme tunnustuksen kanssa ja miten se on onnistunut ratkaisemaan vuoden 1971 luonnoksen probleemit. Kolmannessa luvussa työryhmä on koettanut nähdä ne mahdolliset seuraukset, joita konkordian hylkäämisestä tai sen hyväksymisestä kirkkollemme tulisi olemaan.

Toisessa luvussa halutaan siis vastata kysymykseen, voiko kirkkomme hyväksyä konkordian, ts. onko mahdollista hyväksyä konkordia ja samalla pysyä uskollisena kirkkomme tunnustukselle ja omailemaisuuksille. Kolmas luku puolestaan tahtoo antaa vastauksen kysymykseen pitäisikö kirkkomme hyväksyä konkordia, ts. onko konkordian hyväksyminen kirkkomme edun mukaista. Työryhmä on halunnut erottaa nämä kaksi näkökulmaa toisistaan. Vaikka periaatteessa olisikin mahdollista hyväksyä konkordia, sen hyväksyminen ei välttämättä ole kirkkomme edun mukaista. Ja jos toisaalta kirkkomme liittyminen konkordiaan ei periaatteellisista syistä ole mahdollinen, silloin eivät liittymisestä saatavat käytännölliset edut riitä perustelemaan konkordian hyväksymistä.

Konkordian periaatteellisen merkityksen arvioimiselle on ratkaiseva kysymys onko työryhmä tulkinnut kahdessa perustavaa laatua olevassa kysymyksessä konkordiaa oikein.

Työryhmä on ensiksikin lähtenyt olettamuksesta, että konkordiasa tehdään ero kirkon ykseyden ja kirkollisen yhteyden kesken. Kirkon ykseys perustuu oikeaa evankeliumin julistamista ja oikeaa sakramenttien hoitamista koskevalle yksimielisyydelle. Kirkollinen yhteys perustuu kriteereille, jotka johdetaan kirkon ykseyden kriteereistä ja se rakentuu yhteiselle evankeliumin ymmärtämiselle, joka kuvataan lähemmin konkordiassa. Kirkollinen yhteys on niiden kirkkojen yhteyttä, jotka ovat vakuuttuneita

yhteisestä osallisuudestaan Kristuksen kirkkoon, mutta tämä ei ole samaa kuin se että niillä on täydellinen osallisuus Kristuksen kirkkoon ja että ne tunnustavat toisensa Kristuksen kirkoksi. Tämän tulkinnan taustalta konkordia ei ole uusi tunnustus eikä kirkollinen yhteys merkitse kirkkojen unionia.

Toiseksi työryhmä on lähtenyt olettamuksesta, että reformoidut ja unioidut kirkot liittyvät konkordiassa vanhan kirkon ja reformaation tunnustusten perustavaa laatua olevaan todistukseen, jonka keskus on vanhurskauttamisoppi. Reformoidut ja unioidut kirkot ovat näin luopuneet aikaisemmasta käsityksestään, jonka mukaan tunnustus on vain tunnustamista aktuellissa tiluatiussa, ja luterilaiset puolestaan vaatimuksestaan asettaa täydellinen liittyminen vanhan kirkon ja luterilaisiin tunnustuksiin kirkollisen yhteyden edellytykseksi. Luterilaiset kirkot sitoutuvat sitä vastoin vanhan kirkon tunnustuksiin ja luterilaisiin tunnustuskirjoihin kokonaisuudessaan. Tämän tulkinnan mukaan uskonpuhdistuksen ajan opillisia hylkäystuomioita koskevat sopimukset merkitsevät sitä, etteivät luterilaisten tunnustusten opilliset hylkäystuomiot koske konkordiassa ilmaistua opillista kantaa, mutta se ei merkitse, että luterilaiset kirkot olisivat muuttaneet tunnustustaan kiistakysymysten osalta.

Työryhmä on sitä mieltä, että nämä molemmat hypoteesit tarjoavat erään mahdollisuuden selvittää konkordian takana oleva kokonaisnäkemys. Vaikka hypoteesit eivät ratkaise kaikkia konkordiaan liittyviä probleemeja, ja vaikka ollaan epävarmoja siitä kuinka ne olisi liitettävissä konkordian syntyhistoriaan, ne ovat kuitenkin teologiselta kannalta konkordian hyväksyttävimmät tulkintamallit. Tästä syystä työryhmä ehdottaa,

että Suomen evankelis-luterilainen kirkko Euroopan luterilaisten kirkkojen kokouksessa Hyborg Strandissa tämän vuoden marraskuussa pyrkii varmistumaan siitä, että luterilaiset kirkot ovat näissä konkordian tulkinnoissa suurin piirtein yksimielisiä. Mikäli yksimielisyyttä ei voida saavuttaa, konkordiaan liittyminen tulee työryhmän mielestä problematiseksi.

Edellä esitetyistä edellytyksistä lähtien työryhmä on sitä miel-

tä, että Euroopan uskonpuhdistuskirkkojen kirkollinen yhteys merkitsee asianomaisten kirkkojen tekemiä käytännöllisiä johtopäätöksiä vakaumuksestaan, jonka mukaan ne ovat yhdessä osallisia Kristuksen yhteen kirkkoon. Kirkot näyttävät tällöin pitävän kiinni siitä, että vanhurskauttaminen antaa yksityiselle ihmiselle täyden osallisuuden Kristuksen kirkkoon. Kirkollisen yhteyden tulee sentähden tarjota yksityisille kristityille osallisuus kaikkeen siihen, mikä luo perustaa vanhurskauttamiselle ja ylläpitää sitä. Samoin kristittyjen on saatava mahdollisuus siihen todistukseen ja palveluun Jumalan ja ihmisten edessä, johon vanhurskauttaminen hänet vapauttaa ja velvoittaa. Kirkolliseen yhteyteen liittyviltä kirkoilta vaaditaankin, etteivät ne julistuksessaan ja sakramenttien hoidossaan väärennä evankeliumia ja sakramenteja.

Työryhmä on sitä mieltä, että kirkollinen yhteys, johon kuuluvat saarnatuoliyhteys, ehtoollisyhteys, yhteinen palvelu ja yhteinen todistus, voidaan sellaisenaan sovittaa yhteen kirkkomme tunnustuksen ja kirkollisen tietoisuuden kanssa. Työryhmä katsoo myös, että konkordian esittämät tulkinnat laista, ehtoollisesta, virasta ja kristologiasta ovat jokseenkin yleisluonteisia ja epätäydellisiä luterilaiselta kannalta katsottuna. Kirkkomme tehtäväksi jää annetun selvityksen perusteella tutkia, motivoiko konkordiassa esitetty evankeliumin ymmärtämistä koskeva yksimielisyys vakaumusta asianomaisten kirkkojen yhteisestä osallisuudesta Kristuksen kirkkoon ja kirkollisesta yhteydestä, johon tämä vakaumus antaa aiheen.

Konkordian käytännöllisten seurausten arviointi osoittaa työryhmän mielestä, että uskonpuhdistuskirkkojen kirkollisen yhteyden toteuttamista siinä merkityksessä kuin työryhmä sen on ymmärtänyt voidaan pitää ekumeenisena edistysaskeleena, jolla on arvokkaita vaikutuksia kirkkojen pastoraaliseen toimintaan. Vähemmän toivottavia seurauksia saattavat kuitenkin olla reformoidun vaikutuksen lisääntyminen luterilaisissa kirkoissa, jossakin määrin heikentyneet suhteet konkordian ulkopuolelle jääviin kirkkoihin, luterilaisuuden erityispiirteiden häviäminen sekä kirkonsisäisten tunnustustietoisten ryhmien taholta tuleva vastustus. Negatiivisia vaikutuksia voidaan kuitenkin eliminoida, mikäli kirkkomme kirkollisen yhteyden puitteissa vaalii omaleimaisuuttaan

ja pidättää itselleen oikeuden jatkaa ja kehittää ekumeenisia yhteyksiään niihin kirkkoihin, jotka ovat konkordian ulkopuolella.

Työryhmä pitää tärkeänä,

että Leuenbergin konkordiasta tiedetään ja keskustellaan kirkkomme piirissä. Vain tällä tavalla konkordian käsittely ja sen mahdollinen hyväksyminen voidaan pohjata laajaan mielipiteeseen.

Ottaen huomioon epäselvyyden, joka jatkuvasti vallitsee Konkordian ja eräiden sen yksityiskohtien tulkinnasta, työryhmä ehdottaa,

että kirkkomme tässä vaiheessa harkitsisi mahdollisuutta osallistua vain jatkoneuvotteluihin ja siirtäisi mahdollista konkordian allekirjoittamista kunnes riittävä konsensus konkordian tulkinnasta on saatu.

Sisällys

1. Historiallinen katsaus
 - 1.1. Leuenbergin konkordian historiallinen tausta
 - 1.1.1. Luterilaisten ja reformoitujen suhteet ennen vuotta 1900
 - 1.1.2. Uusia motiiveja luterilaisten ja reformoitujen kanssa-käymisessä 1900-luvulla
 - 1.1.3. Uskonpuhdistuskirkkojen keskustelu Saksassa
 - 1.1.4. Luterilaisten ja reformoitujen keskustelut Euroopassa
 - 1.2. Uskonpuhdistuskirkkojen konkordialuonnos vuonna 1971
 - 1.3. Keskustelu konkordialuonnoksesta
 - 1.3.1. Keskustelu Euroopassa
 - 1.3.2. Keskustelu Suomessa
 - 1.4. Lopullinen konkordia
2. Lopullisen konkordian kriittistä tarkastelua
 - 2.1. Konkordian tarkoitus ja rakenne
 - 2.1.1. Konkordian johdanto
 - 2.1.2. Tie yhteyteen
 - 2.1.3. Evankeliumin yhteinen ymmärtäminen
 - 2.1.4. Uskonpuhdistusajan opillisia tuomioita koskevat sopimukset
 - 2.1.5. Kirkollisen yhteyden julistaminen ja toimeenpaneminen
 - 2.2. Leuenbergin konkordian teologisia perusongelmia
 - 2.2.1. Konkordia ja tunnustus
 - 2.2.2. Konkordian metodi
 - 2.2.3. Konkordia ja unioni
3. Leuenbergin konkordian merkitys Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle
 - 3.1. Tunnustuksellisia näkökohtia
 - 3.2. Ekumeenisia näkökohtia
 - 3.2.1. Leuenbergin konkordia ekumeenisena metodina
 - 3.2.2. Leuenbergin konkordian vaikutus kirkkojenvälisiin suhteisiin
 - 3.2.3. Leuenbergin konkordia ekumeenisen työn mallina
 - 3.3. Pastoraalisia näkökohtia
 - 3.4. Kirkko-oikeudellisia näkökohtia
4. Kokoavia näkökohtia ja suosituksia